

## **MULTISEKTORSKA SARADNJA**

### **u sprečavanju nasilja u porodici u Bosni i Hercegovini**

#### **Osnovna studija**

*Jasmina Mujezinović, Gorica Ivić, Radmila Žigić*

Fondacija „Lara“, Vive žene, 2018

Sigurna mreža Bosne i Hercegovine

Sadržaj

Skraćenice

Pojmovnik

## UVOD

Osnovna studija ***Multisektorska saradnja u sprečavanju nasilja u porodici u Bosni i Hercegovini*** (u daljem tekstu: *Osnovna studija* ili *Studija*), nastala je u okviru projekta „Unapređenje kapaciteta pružalaca servisa podrške za žrtve rodno zasnovanog nasilja” koji „Lara“ provodi u partnerstvu sa „Vive žene“ iz Tuzle u periodu od novembra 2017. do kraja 2019. godine. Projekat je zajednička akcija 7 (sedam) ženskih organizacija, članica Sigurne mreže Bosne i Hercegovine (BiH) kreirana sa ciljem uspostavljanja jedinstvenih standarda multisektorskog pristupa suzbijanju nasilja u porodici i obezbjeđenja jednakog pristupa pravima za preživjele nasilja na cijelom prostoru BiH. U projektnu akciju, pored partnera, „Lare“ i „Vive žene“, uključene su još: iz Federacije Bosne i Hercegovine Fondacija Lokalne demokratije iz Sarajeva, „Žena BiH“ iz Mostara i Udruženje žena „Žene sa Une“ iz Bihaća, a iz Republike Srpske Fondacija „Udružene žene“ Banja Luka i Udruženje građana „Budućnost“ iz Modriče. *Osnovna studija* je prva aktivnost u projektu i njena svrha je da mapira i zabilježi dostignuti nivo multisektorske saradnje u BiH, u pogledu pravnog okvira i uspostavljenih mehanizama i praksi.

Projekat „Unapređenje kapaciteta pružalaca servisa podrške za žrtve rodno zasnovanog nasilja“ finansijski je podržan od Ureda UN Women u BiH kao dio regionalnog projekta “Sprječavanje nasilja nad ženama u zemljama zapadnog Balkana i Turskoj: sprovođenje normi, mijenjanje stavova”, i ukupnog angažmana UN Women na mobilizaciji vladinih i nevladinih aktera na obezbjeđenju primjene Konvencije Savjeta Evrope o sprečavanju i suzbijanju nasilja prema ženama i nasilja u porodici (u daljem tekstu: Istanbulska konvencija)<sup>1</sup>.

Kako je glavni cilj ukupne projektne akcije da doprinese da pružaoci usluga za preživjele nasilja imaju kapacitete za rad na prevenciji, sprečavanju i suzbijanju rodnozasnovanog

<sup>1</sup> Bosna i Hercegovina ratifikovala je Istanbulsku Konvenciju 2013. godine. Prema odredbama Konvencije „žrtve porodičnog nasilja treba da imaju ista zakonska prava i mogućnosti na cijeloj teritoriji države, kao i pravo na pristup uslugama koje omogućavaju njihov oporavak od nasilja.“

nasilja, primarni fokus nositeljica projekta bila je multisektorska saradnja kao jedini efikasan odgovor na problem nasilja prema ženama i nasilja u porodici.

Osnovna studija u prvom dijelu obezbjeđuje potrebna pojašnjenja pojma, sadržaja i mehanizama multisektorske saradnje u domaćim javnim politikama i međunarodnim standardima. Drugo poglavlje studije daje pregled rasprostranjenosti i trendova nasilja u porodici u BiH kao i dio statističkih podataka kao pokazatelje (ne)efikasnosti aktuelnih javnih politika u praksi. U trećem poglavlju je pregled razvijenosti multisektorske saradnje ustanovljen u periodu decembar 2017. – mart 2018. godine dat kroz analizu ključnog instrumenta kojim je multisektorski pristup razvijan u BiH – analizu protokola koje su potpisivani između institucija i specijalizovanih nevladinih organizacija. Vremenski okvir za analizu protokola bio je period od 2008. do 2018. godine.

U završnom dijelu Studije su zaključci i preporuke za dalji rad u sagledavanju i analizi efikasnosti i efektivnosti multisektorske saradnje u BiH – izradi metodologije i monitoringu multisektorske saradnje koju će raditi grupa ekspertkinja Sigurne mreže. Drugi set preporuka odnosi se na unapređenje koncepta i sadržaja protokola kako bi multisektorska saradnja kao obavezujuće uključivala uspostavljene dobre prakse i aktere i mjere koje propisuju Istanbulska konvencija.

Studija je dala odgovore na status multisektorske saradnje u zakonima i javnim politikama u BiH i evidentirala aktere i sadržaj protokola o saradnji koji su u ovom trenutku potpisani i aktuelni. Kroz sagledavanje evidencija i statistika o nasilju u porodici u BiH djelimično su prikazani ishodi i rezultati ove saradnje. Naredni rad trebalo bi da da smjernice i oblikuje mehanizme i standarde daljeg razvoja multisektorskog pristupa suzbijanju nasilja a time i uključivanje domaćih normi i praksi sa zahtjevima Istanbulske konvencije. Sa obimom prikupljenih podataka i njihovom analizom *Osnovna studija* za sve akterke i aktere projektne akcije ima i ulogu instrumenta interne evaluacije jer projektnom timu obezbijeđuje pregled stanja prije početka projektnih aktivnosti.

## MULTISEKTORSKA SARADNJA, ZNAČAJ I MEĐUNARODNI STANDARDI

*Jasmina Mujezinović*

Problem nasilja u porodici izuzetno je složen i kompleksan kako zbog njegovog uzroka tako i posljedica nasilja. Kompleksnost problema zahtijeva saradnju svih nadležnih državnih tijela kao i nevladinih organizacija u zaštiti i pružanju podrške žrtvama nasilja - multidisciplinarni pristup. Saradnja zasnovana na multidisciplinarnom pristupu problemu nasilja omogućava institucionalano rješavanje problema i kvalitetnu podršku, psihosocijalnu, psihološku, medicinsku, pravnu pomoć i zaštitu, te sigurnost za žrtve nasilja.

Osiguravanje ovog pristupa u sprečavanju i borbi protiv nasilja navodi se i kao svrha ratifikovane Istanbulske knjizice<sup>2</sup> te se uvodi i normira kroz Poglavlje IV - Zaštita i potpora, odnosno kroz Član 18. - Opšte obaveze, kao slijedi:

### **Članak 18. – Opšte obaveze**

1. Stranke će poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere za zaštitu svih žrtava od bilo kojih dalnjih djela nasilja.
2. Stranke će poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere, u skladu sa nacionalnim pravom, kako bi osigurale postojanje odgovarajućih mehanizama za učinkovitu saradnju svih nadležnih državnih tijela, uključujući sudstvo, državne odvjetnike, tijela nadležna za provedbu zakona, lokalna i regionalna tijela, kao i nevladine organizacije i druge nadležne organizacije i subjekte, u zaštiti i pružanju podrške žrtvama i svjedocima svih oblika nasilja obuhvaćenih područjem primjene ove Konvencije, uključujući i upućivanje na opšte i specijalizirane službe za pružanje podrške, kao što je navedeno u članovima 20. i 22. ove Konvencije.

<sup>2</sup> Konvencija Vijeća Evrope o prevenciji i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici ("Službeni glasnik BiH" broj 15/13)

**U skladu sa eksplanotornim komentarima Konvencije<sup>3</sup>** - (obrazloženja koja služe za tumačenje Konvencije), multisektorski pristup dalje je pojašnjen:

**113.** U skladu s opštim međuresornim i sveobuhvatnim pristupom koji promiče Konvencija, član 2. zahtijeva od Stranaka Konvencije da osiguraju da, u skladu s nacionalnim pravom, postoje odgovarajući mehanizmi koji osiguravaju efikasnu saradnju među sljedećim tijelima, koje su priređivači Nacrta odredili kao relevantne: sudstvo, javni tužitelji, tijela za provedbu zakona, lokalne i regionalne vlasti te nevladine organizacije. Dodavanjem "drugih relevantnih organizacija" priređivači Nacrta osigurali su da ovaj popis ostane otvoren kako bi se omogućila saradnja s bilo kojom drugom organizacijom koju Stranka smatra relevantnom. Termin "mehanizam" odnosi se na bilo koju formalnu ili neformalnu strukturu kao što su dogovoreni protokoli, okrugli stolovi ili bilo koja druga metoda koja omogućuje većem broju stručnjaka da surađuju na standardiziran način. Ne zahtijeva osnivanje službenog tijela ili institucije.

**114.** Naglasak stavljen na saradnju među ovim akterima proizlazi iz uvjerenja da oblike nasilja koje pokriva ova Konvencija najbolje rješava na usklađen i koordiniran način više tijela. Tijela za provedbu zakona koja su često prva u kontaktu sa žrtvama kad ih se pozove na mjesto zločina moraju moći žrtvu uputiti na specijalizirane službe za podršku, na primjer, sklonište ili krizni centar za žrtve silovanja ili seksualnog nasilja, koje često vode nevladine organizacije. Ove službe za podršku pružit će žrtvi podršku osiguravanjem zdravstvene zaštite, prikupljanjem forenzičkih dokaza ako je potrebno, psihološkim i pravnim savjetovanjem. Također će pomoći žrtvi u poduzimanju sljedećeg koraka, što često zahtijeva i rad s pravosuđem. Važno je napomenuti da ova obaveza nije ograničena na žrtve, nego se proširuje i na svjedoke, posebno imajući na umu djecu svjedoke.

### Bosna i Hercegovina

---

<sup>3</sup> <http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/convention-violence/convention/Convention%202010%20English.pdf> © 2013 Council of Europe

## **1. Pravni okvir**

U BiH postoje pravno obavezujući dokumenti u oblasti ravnopravnosti polova, kao i u oblasti zaštite od nasilja u porodici, kojim se definišu uloge i odgovornosti za institucije/aktere u zaštiti, sprečavanju i/ili procesuiranju slučajeva nasilja nad ženama i nasilja u porodici.

**Zakon o ravnopravnosti polova u Bosni i Hercegovini<sup>4</sup>,** Članom 6. propisuje, između ostalog, da su nadležne vlasti obavezne preduzeti odgovarajuće mjere radi eliminacije i sprečavanja nasilja po osnovu pola u javnoj i privatnoj sferi života, te osigurati instrumente pružanja zaštite, pomoći i naknade žrtvama., dok se u Članu 24. istog Zakona navodi da su organi vlasti na državnom i entitetskom nivou, kantonalni organi i organi jedinica lokalne samouprave, pravne osobe sa javnim ovlaštenjima, pravne osobe u većinskom vlasništvu države, dužni poduzeti odgovarajuće i potrebne mjere radi provođenja odredbi propisanih ovim Zakonom.

**Zakoni o zaštiti od nasilja u porodici (Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske)** propisuju uloge i odgovornosti svih subjekata koji su u funkciji zaštite od nasilja u porodici, te propisuju da se njima uređuje, između ostalog, i međusobna povezanost svih subjekata koji su u funkciji zaštite od nasilja u porodici i druga pitanja od značaja za zaštitu od nasilja u porodici.

**Zakonom o zaštiti od nasilja u porodici FBiH**, protokoli o saradnji predstavljaju zakonsku obavezu. Zdravstveni i socijalni radnici, nastavnici, vaspitači, medicinske, obrazovne i druge ustanove i organi, kao i nevladine organizacije, obavezuju se da će "za područje jedne ili više opština potpisati protokol o saradnji kojim će se utvrditi međusobna prava i obaveze u postupku prijavljivanja slučajeva nasilja u porodici, pružanja zaštite žrtvama nasilja u porodici, kao i u radu s nasilnim osobama".<sup>5</sup>

---

<sup>4</sup> Zakon o ravnopravnosti spolova Bosne i Hercegovine – prečišćeni tekst ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine", broj 32/10)

<sup>5</sup> Član 39. Zakona o zaštiti od nasilja u porodici FBIH. („Službene novine FBiH“, br. 28/13).

**Zakon o zaštiti od nasilja u porodici RS<sup>6</sup>** ne propisuje kao zakonsku obavezu potpisivanje protokola o saradnji, on predviđa osnivanje stručnog tima sastavljenog od predstavnika centara za socijalni rad, organa i službi jedinice lokalne samouprave, policije, nevladinih organizacija i stručnjaka koji se bave pitanjima porodice i nasilja u porodici<sup>7</sup>, "radi utvrđivanja plana pomoći žrtvi i koordinacije aktivnosti u procesu pomoći žrtvi, u skladu sa njenim potrebama i izborom"<sup>8</sup>. Na nivou Vlade Republike Srpske, pet ministarstava, Ministarstvo porodice, omladine i sporta, Ministarstvo unutrašnjih poslova, Ministarstvo pravde, Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite i Ministarstvo prosvjete i kulture potpisali su 2013. godine Opšti protokol o postupanju u slučajevima nasilja u porodici u Republici Srpskoj. Opšti protokol objavljen je u Službenom glasniku<sup>9</sup> i ima status pravno obavezujućeg akta za sve potpisnike, odnosno institucije i službe na koje se norme Protokola odnose.

## 2. Nevladine organizacije

Nevladine organizacije (NVO) u BiH, posebno specijalizovane organizacije, imaju višegodišnje iskustvo u podizanju svijesti javnosti o problemima nasilja, pružanja pomoći žrtvama i njihovom zbrinjavanju. Proces podrške i zaštite NVO su pokrenule još 2000 godine između ostalog otvaranjem i sigurnih kuća - skloništa za žene i djecu žrtve nasilja<sup>10</sup>.

U Bosni i Hercegovini sigurne kuće djeluju na osam područja, pet sigurnih kuća su smještene u FBiH, dok su tri kuće smještene u RS. Kada je u pitanju ovaj oblik zaštite i podrške, sve sigurne kuće uspostavljene su od strane nevladinih organizacija i do danas navedene sigurne kuće su jedine koje su osnovane. Sigurne kuće predstavljaju dio organizacione strukture nevladinih organizacija, s posebnim načinom upravljanja i rada.

---

<sup>6</sup> „Službeni glasnik Republike Srpske“, broj: 102/12, 108/13, 82/15

<sup>7</sup> Članovi 11. i 21. Zakona o zaštiti od nasilja u porodici Republike Srpske

<sup>8</sup> Isto

<sup>9</sup>

<sup>10</sup> U BiH postoji 8 Sigurnih kuća , koje sve vode nevladine organizacije ... Fondacija lokalne demokratije – Sarajevo, Medica – Zenica, Vive Žene – Tuzla, Žene sa Une – Bihać, Žena BiH – Mostar Budućnost – Modriča, Udržene žene – Banja Luka i Lara – Bijeljina

U smislu usluga koje su osigurane u okviru realizacije sigurne kuće kao oblika zaštite, nevladine organizacije su formirale stručne timove koji mogu odgovoriti zadatku multidisciplinarnog pristupa u pružanju pomoći žrtvama, te je ovaj pristup uspostavljen kao standard u radu. Osigurana je psihološka podrška od strane stručnih osoba, osnovna medicinska i pravna pomoć, podrška u rehabilitaciji i resocijalizaciji.

Kontinuiranim radom i zalaganjem nevladine organizacije doprinijele su prepoznavanju nasilja kao javnog problema i neophodnosti sistemskog pristupa problemu nasilja u porodici. Učinjeni napori rezultirali su donošenjem entiteskih zakona o zaštiti od nasilja kao i uspostavljanjem saradnje između vladinog i nevladinog sektora.

U skladu sa navedenim, a u cilju efikasnijeg rada i kvalitetnije zaštite, u lokalnim zajednicama u kojima su uspostavljene Sigurne kuće, nevladine organizacije su i pokrenule i uspostavile mehanizme umrežavanja i koordinacije sa nadležnim subjektima potpisivanjem protokola o saradnji/ postupanju u prevenciji i zaštiti od nasilja u porodici, sa nadležnim institucijama u sistemu zaštite (nadležna ministarstva i njihove službe, pravosudne institucije i sl.) na osnovu kojih se definišu uloge i zadaci svakog od subjekata zaštite, te na taj način u lokalnim zajednicama u kojima djeluju, uspostavile multisektorski pristup u prevenciji i zaštiti od nasilja u porodici<sup>11</sup>.

Multisektorski pristup je uspostavio jasne i jednostavne referalne puteve i omogućio postupanje na odgovarajući način u zaštiti žrtve i rješavanja njenog statusa.

Uspostavljeni partnerski odnosi između specijaliziranih nevladinih organizacija i institucija sistema i multisektorski pristup, predstavljaju primjer uspješnog mješovitog sistema zaštite od nasilja u porodici, kojim su položaji subjekata zaštite određeni i definisani, u kojem svi subjekti treba da imaju jednak pristup žrtvi, uspostavljenu međusobnu koordinaciju i daju zadovoljavajuće rezultate u zaštiti žrtava.

---

<sup>11</sup> Prvi protokoli o saradnji i postupanju u slučajevima nasilja u porodici potpisivani su u sredinama u kojima su djelovale jake ženske NVO specijalizovane za prevenciju nasilja i pružanje pomoći žrtvama; u Sarajevu 2004. godine, u Banjaluci 2007. godine, Modriči – 2008., Bijeljini – 2010. godine, u vrijeme kada multisektorska saradnja nije bila pravno obavezujuća.

Danas se s pravom može istaći da je postojeći navedeni multidisciplinarni pristup uspostavljen i oblikovan angažmanom i radom prvenstveno NVO sektora, koji je izgradio osnove za njegovu implementaciju u praksi, što će argumentovano da bude dokazano u nastavku Studije.

### 3. Institucije

Od donošenja entiteskih zakona o zaštiti od nasilja<sup>12</sup>, nadležne institucije rade na uspostavi multisektorskog pristupa problemu nasilja. U Republici Srpskoj to je riješeno potpisivanjem već navedenog Opštег protokola, 2013. godine.

Protokoli o saradnji predstavljaju zakonsku obavezu predviđenu Zakonom o zaštiti od nasilja u porodici FBiH, čime se zdravstveni i socijalni radnici, nastavnici, odgajatelji, medicinske, obrazovne i druge ustanove i organi, kao i nevladine organizacije, obavezuju "za područje jedne ili više općina potpisati protokol o saradnji kojim će se utvrditi međusobna prava i obaveze u postupku prijavljivanja slučajeva nasilja u porodici, pružanja zaštite žrtvama nasilja u porodici, kao i u radu s nasilnim osobama"<sup>13</sup>.

Džender centar FBIH (GCFBiH) ima koordinacijsku ulogu u ovim aktivnostima.

U okviru izvještaja o implementaciji Strategije za prevenciju i borbu protiv nasilja u porodici (2013-2017), GC FBIH navodi da u svih 10 kantona FBiH postoje kantonalni protokoli, što bi značilo da je od donošenja Zakona o zaštiti od nasilja, multidisciplinarni pristup uspostavljen i u ostalih 5 (pet) kantona Federacije.

Datumi uspostavljanja i potpisivanja navedenih protokola na nivou kantona nisu bili dostupni ni od Gender centra FBIH<sup>14</sup>, niti na zvaničnim web stranicama navedenih kantona, osim u

---

<sup>12</sup> <sup>12</sup> Zakon o zaštiti od nasilja u porodici FBiH („Službene novine FBiH“, br. 28/13)., Zakon o zaštiti od nasilja u porodici Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 102/12); Zakon o izmjenama i dopunama zakona o zaštiti od nasilja u porodici Službeni glasnik Republike Srpske br. 108/13

<sup>13</sup> 36- 36 Član 39. Zakona o zaštiti od nasilja u porodici FBiH

<sup>14</sup> Elektronska prepiska sa Gender centrom FBIH od 27.03.2018 godine

Srednjo-bosanskom kantonu u kojem je navedeno da su protokoli potpisani u decembru 2017 godine.

Tim protokolima pristupilo je 72 % općina u Federaciji Bosne i Hercegovine, dok u jednom broju općina postoje i lokalni protokoli. Uspostavljena je međusobna saradnja i propisane procedure u postupanju svih institucija u pružanju pomoći žrtvama nasilja (policija, zdravstveni radnici, socijalni radnici, obrazovne ustanove i sudstvo i nevladine organizacije<sup>15</sup>.

Kada su u pitanju lokalne zajednice, neophodno je napomenuti da na nivou FBiH, postoji praksa pristupanja kantonalnim protokolima od strane opština, dok u jednom broju opština postoje i lokalni protokoli.

### **Zaključak**

Iz izloženog može se zaključiti da su u BiH poduzeti značajni napori na osiguranju multisektorskog pristupa zaštiti i podrški za žrtve nasilja u porodici. Postojeći zakonski i institucionalni okvir, iako još uvijek nekompletan, pruža mogućnost uspostavljanja multisektorskog pristupa i predstavlja dobru osnovu za nadogradnju i uspostavljanje u lokalnim zajednicama u kojima nije razvijen.

Iskustvo i najbolje prakse, a što je u skladu sa odredbama Istanbulske konvencije, su pokazale da je za uspješnu zaštitu žrtava nasilja i njihove djece neophodan multiresorni, integriran i sveobuhvatan sistem zaštite i podrške žrtvama nasilja koordiniran formalnim ili neformalnim mehanizmima.

Zakonom o zaštiti od nasilja u FBiH, uspostavljen je pravni osnov za postupanje i multidisciplinarni pristup saradnji među nadležnim akterima na usklađen i koordiniran način. U Republici Srpskoj multidisciplinarni pristup definisan je takođe Zakonom o zaštiti od nasilja u porodici, a u operativnom smislu dopunjen Opštim protokolom o postupanju u slučajevima nasilja u porodici.

---

<sup>15</sup> Izvještaj o implementaciji Strategije za prevenciju i borbu protiv nasilja u porodici FBiH (2013 – 2017)

Nevladine organizacije u oba entiteta u lokalnim zajednicama u kojima su uspostavljene Sigurne kuće a u cilju efikasnijeg rada i kvalitetnije zaštite su i prije navedenog pravnog osnova i ratifikovanja Istanbulske konvencije, pokrenule i uspostavile mehanizme umrežavanja i koordinacije sa nadležnim subjektima potpisivanjem protokola o saradnji i postupanju u prevenciji i zaštiti od nasilja u porodici.

GC FBiH je u skladu sa svojom misijom koordinirao uspostavljanje multidisciplinarnog pristupa u kantonima u kojima ne postoje Sigurne kuće.

Uspostavljeni protokoli koji podrazumjevaju multisektorski pristup u prevenciji i zaštiti od nasilja u porodici služe kao instrumenti za saradnju i koordinaciju između subjekata zaštite u lokalnim zajednicama.

Bez obzira na potpisani broj multisektorskih protokola o saradnji i njihovoj teritorijalnoj pokrivenosti, treba naglasiti da:

- ✓ protokoli nisu definisani i u praksi nisu implementirani na jedinstven način na području cijele BiH i postoje razlike u normiranju i sadržaju protokola u FBiH i RS;
- ✓ multidisciplinarni timovi samo su karika u lancu podrške, i ne mogu biti efikasni ukoliko ostali službenici sa kojima žrtve prvo stupaju u kontakt (posebno u fazi akutnog nasilja), ne posjeduju potrebna znanja i vještine neophodne za rad u oblasti porodičnog nasilja
- ✓ postojanje multidisciplinarnog pristupa i uspostavljeni mehanizmi za njegovo provođenje, ne garantuju uvijek efikasnu intervenciju i pravovremenu zaštitu, prije svega jer nisu svi uposlenici nadležnih službi senzibilizirani i educirani za rad sa žrtvama, ali i informisani o postojanju uspostavljene multisektorske saradnje.

### **Preporuke**

- U cilju sistemskog pristupa prevenciji i zaštiti od nasilja, neophodno je uspostaviti jedinstvene standarde za uspostavljanje multisektorskog pristupa na nivou BiH.

- U cilju jednakog pristupa zaštiti od nasilja a na osnovu jedinstvenih standarda koji će obuhvatiti i definisanje subjekata multidisciplinarnog pristupa uspostaviti nove protokole o saradnji u lokalnim zajednicama u FBiH i RS.
- NVO predstavljaju izuzetan resurs za podršku i zaštitu žrtvama nasilja, koji institucije treba da prepoznaju, naprave konkretne planove za saradnju s njima, a u skladu sa odredbama Člana 18. Istanbulske konvencije
- Neophodno je uvođenje praćenje primjene zaključenih protokola u cilju analize sadržaja protokola, principa postupanja, aktivnosti koje se poduzimaju i, načina ostvarivanja međusobne saradnje

## RASPROSTRANJENOST I KARAKTERISTIKE NASILJA U PORODICI U BOSNI I HERCEGOVINI

*Gorica Ivić*

Rodnozasnovano nasilje je oblik nasilja koji nesrazmjerno više pogađa žene nego muškarce, zbog čega se ovaj oblik nasilja često naziva „nasilje nad ženama“.

Nasilje nad ženama je definisano u skladu sa Konvencijom o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici Savjeta Evrope kao *kršenje ljudskih prava i oblik diskriminacije nad ženama, a predstavlja sva djela rodno zasnovanog nasilja koja dovode ili mogu dovesti do: fizičke, seksualne, psihičke, odnosno finansijske povrede ili patnje za žene, obuhvatajući i prijetnje takvim djelima, prinudu ili proizvoljno lišavanje slobode, bilo u javnosti bilo u privatnom životu.* U skladu sa istom Konvencijom, nasilje u porodici je definisano kao *svako djelo fizičkog, seksualnog, psihičkog, odnosno ekonomskog nasilja do kojeg dolazi u okviru porodice ili domaćinstva, odnosno između bivših ili sadašnjih supružnika ili partnera, nezavisno od toga da li učinilac dijeli ili je dijelio isto prebivalište sa žrtvom (Vijeće Evrope, Konvencija o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici, Istanbul, 11. maj 2011. godine).*”

Jedna od obaveza koju je Bosna i Hercegovina preuzela potpisivanjem i ratifikovanjem Konvencije je prikupljanje i evidentiranje podataka o rodnozasnovanom nasilju, koje je prepoznato kao važna komponenta u kreiranju efikasnih politika u oblasti prevencije i sprečavanja svih oblika nasilja prema ženama. Prikupljanje podataka propisano je u Članu 11 Konvencije:

### **Član 11. Prikupljanje podataka i istraživanje**

1. U svrhu provedbe ove Konvencije, stranke će poduzeti:

a. prikupljanje razvrstanih značajnih statističkih podataka u pravilnim vremenskim razmacima o slučajevima svih oblika nasilja obuhvaćenih područjem primjene ove Konvencije;

b. pružanje podrške istraživanjima u području svih oblika nasilja obuhvaćenih područjem primjene ove Konvencije kako bi se proučili njegovi ishodišni uzroci i učinci, učestalost i stope kažnjavanja, kao i djelotvornost mjera poduzetih za provedbu ove Konvencije;

2. Članice će nastojati provoditi istraživanja među stanovništvom u pravilnim vremenskim razmacima radi utvrđivanja učestalosti i trendova svih oblika nasilja obuhvaćenih područjem primjene ove Konvencije.

3. Članice će pružiti skupini stručnih osoba, kako je navedeno u članku 66. Ove Konvencije

Prikupljeni i evidentirani podaci o nasilju u porodici i nasilju prema ženam, treba da pruže pouzdanu sliku o stanju kada je nasilje u pitanju, uključujući i institucionalni odgovor na nasilje te da osiguraju da žene i sve druge žrtve nasilja imaju efektivniji i efikasniji pristup svim relevantnim subjektima zaštite koji su zakonom delegirani da preduzimaju određene mјere i pružaju zaštitu žrtvama i svjedocima nasilja. Da bi se evidentirani podaci mogli adekvatno koristiti evidencija mora sadržati određene kategorije podataka koje su naznačene u Konvenciji Savjeta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici, to su sledeći podaci: pol, uzrast, vrstu nasilja, relaciju između učinioца i žrtve i geografsku lokaciju a pominju se i ostali relevantni podaci. Evidencija mora da obuhvata i informacije o ishodu slučaja u svakoj instituciji u kojoj je slučaj registrovan. Lični podaci moraju biti prikupljeni uz poštovanje prava osoba koji su vlasnici podataka. Takođe, nužno je i da se obezbjedi i javna dostupnost statističkih podataka. Konvencija, takođe određuje i koji tip podataka treba prikupljati, analizirati i pripremati za objavlјivanje i dostavljaju grupi nezavisnih eksperata (GREVIO) koja je odgovorna za praćenje sprovođenja Konvencije.

Konvencija Savjeta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici u Članom 10. propisuje obaveze članica da uspostve jedno ili više zvaničnih tijela nadležnih za koordinaciju, provođenje, praćenje i procjenu politika i mјera za sprečavanje i borbu protiv svih vidova nasilja obuhvaćenih ovom Konvencijom. Navodi se da će ova tijela koordinisano prikupljati podatke u skladu sa Članom 11, vršiti analizu i objavlјivati rezultate.

Bosna i Hercegovina posjeduje zakonski osnov za vođenje i evidenciju statističkih podataka o nasilju u porodici a Okvirna strategija za sprovođenje Konvencije o sprečavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici BiH 2015 – 2018<sup>16</sup> i Strategija za suzbijanje nasilja u porodici u republici Srpskoj od 2014 - 2019<sup>17</sup> prepoznaju koordinaciono tijelo i mehanizam izvještavanja prema Parlamentarnoj skupštini BiH i Narodnoj skupštini Republike Srpske.

Podaci o svim slučajevima rodno zasnovanog nasilja se na godišnjem nivou prikupljaju od strane gender institucionalnih mehanizama u BiH (Agencija za ravnopravnost polova BiH, Gender centra FBiH, Gender centra RS) u saradnji sa statističkim zavodima i to Republičkim zavodom za statistiku RS koji podatke prikazuje kroz bilten „Žene i muškarci u RS“ i Agencijom za statistiku BiH kroz publikaciju „Demografija i socijalne ststistike – Gender“. Zakon propisuje da se sve evidencije trebaju voditi u skladu sa Zakonom o ravnopravnosti polova u BiH, koji u Članu 22. propisuje obavezu da svi statistički podaci i informacije koji se prikupljaju, evidentiraju i obrađuju u državnim organima na svim nivoima vlasti, javnim službama i ustanovama, kao i svim preduzećima moraju biti prikazani po polu, te dostupni javnosti.

Tokom 2014. godine Gender Centar Federacije Bosne i Hercegovine, u saradnji sa Stručnim timom za izradu i praćenje provedbe Strategije za prevenciju i borbu protiv nasilja u porodici (2013-2017), policijskim stanicama, centrima za socijalni rad i nevladinim organizacijama koje su određene za pilotiranje, a uz podršku OSCE Misije u BiH uspostavio je Elektronsku bazu podataka o prijavljivanju slučajeva nasilja u porodici u policiji, praćenju zaštitnih mjera od strane centara za socijalni rad, smještaju u sigurne kuće od strane nevladinih organizacija koje imaju ovaj oblik smještaja i prijavljivanje na SOS telefon 1265<sup>18</sup>. Djelokrug Gender Centra Federacije BiH utvrđen je i Zakonom o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini (Službeni glasnik BiH, broj 16/03 i 102/09). Na zvaničnoj internet stranici Gender centra Federacije Bosne i Hercegovine moguće je pronaći statističke podatke o nasilju u porodici do

<sup>16</sup> <http://arsbih.gov.ba/wp-content/uploads/2015/07/Okvirna-Strategija.pdf>

<sup>17</sup> <http://www.vladars.net/sr-SP-Cyrl/Vlada/Ministarstva/mpos/>

<sup>18</sup> <http://www.gcfbih.gov.ba/baza-podataka-o-nasilju-u-porodici/>

2014. godine, koji sadrži podatke od: Ministarstva unutrašnjih poslova, vezano za član 222. Krivičnog zakona FBiH, podatke opštinskih sudova vezano za osuđujuće odluke po članu 222. KZ Federacije BiH, podatke opštinskih sudova o izvršiocima krivičnog djela nasilja u porodici, podatke opštinskih sudova o oštećenim (žene i muškarci), podatke opštinskih sudova o oštećenoj djeci (djevojčice i dječaci), podatke opštinskih sudova vezano za provedbu zakona o zaštiti od nasilja u porodici, podatke o broju smještenih žrtava nasilja u porodici u šest sigurnih kuća koje djeluju na području Federacije Bosne i Hercegovine i podatke o broju poziva na SOS telefon 1265.

Gender centar Vlade Republike Srpske je nadležan da prati i analizira stanje ravnopravnosti polova u Republici Srpskoj, a u okviru toga i stanje u vezi sa rodno zasnovanim nasiljem. Gender centar periodično prikuplja i analizira podatke koje u okviru svoje nadležnosti vode Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srpske (policija), pravosudni organi (tužilaštva i sudovi); centri za socijalni rad, odnosno službe socijalne zaštite, zdravstvene organizacije i nevladine organizacije koje pružaju usluge zbrinjavanja žrtava nasilja u sigurne kuće i usluge besplatnih savjeta pravne i psihosocijalne podrške žrtvama nasilja putem telefonske SOS linije.

Gender centar Vlade Republike Srpske je u oktobru 2016. godine publikovao Poseban izvještaj o stanju podataka i praćenju rodno zasnovanog nasilja u Republici Srpskoj sa preporukama za djelovanje<sup>19</sup>, koji sadrži podatke subjekata zaštite koji su dužni prikupljati podatke o slučajevima nasilja nad ženama i nasilja u porodici, opštu ocjenu stanja podataka i osrt na značaj i ulogu podataka o rodno zasnovanom nasilju, stanje rodno zasnovanog nasilja prema dostupnim podacima i ključne nalaze i preporuke.<sup>20</sup>

---

<sup>19</sup> Gender centar Vlade Republike Srpske

<sup>20</sup> Poseban izvještaj je razmatrala Vlada Republike Srpske te na 96. Sjednici održanoj 20.10.2016. godine donijela Zaključak u kome se navodi da je Vlada RS upoznata sa Posebnim izvještajem i da isti usvaja, te da se Gender centar kao koordinaciono tijelo Vlade Republike Srpske za praćenje i sprovođenje Konvencije Savjeta Evrope za sprečavanje i suzbijanje nasilja prema ženama i nasilja u porodici da Izvještaj dostavi svim nadležnim ministarstvima organima i organizacijama Republike Srpske koji su obavezni primjenjivati Konvenciju, radi usklađivanja svih statističkih, administrativnih i drugih evidencija i baza podataka sa zahtjevima izvještavanja

Entitetski zakoni o zaštiti od nasilja u porodici obavezuju nadležna tijela da vode evidencije o preduzetim radnjama u slučajevima nasilja u porodici. U Federaciji BiH, prema Zakonu o zaštiti od nasilja u porodici FBiH vlade kantona imaju obavezu, da vode statističke baze podataka o nasilnim osobama i žrtvama nasilja u porodici, vodeći računa o zaštiti osobnih podataka. Policia je dužna voditi evidenciju o prijavljenim slučajevima nasilja u porodici o provođenju izrečenih zaštitnih mjera. Nadležni sud je dužan voditi evidenciju o podnesenim zahtjevima za izricanje zaštitnih mjera i o izrečenim zaštitnim mjerama. Organ starateljstva je takođe prema Zakonu o zaštiti od nasilja u porodici Federacije BiH dužan voditi evidenciju o izrečenim zaštitnim mjerama osobama koje su štićene zaštitnom mjerom i o nasilnim osobama kojima su izrečene zaštitne mjere. Podzakonski akti doneseni u skladu sa ovim zakonom sadrže potrebne evidencije i obrazac vođenja evidencije, i to: Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja evidencije o izrečenim zaštitnim mjerama, osobama koje su štićene zaštitnom mjerom i o nasilnim osobama kojima su izrečene zaštitne mjere u FBiH, Pravilnik o provođenju mjera zaštite iz nadležnosti policije, Pravilnik o načinu i mjestu provedbe zaštitne mjere obaveznog psihosocijalnog tretmana učinilaca nasilja u porodici, Pravilnik o načinu i mjestu provedbe zaštitne mjere obavezne psihosocijalnog tretmana učinilaca nasilja u porodici. Potpisani protokoli na kantonalnim/opštinskim/gradskim nivoima vlasti u BiH, u većini slučajeva, sadrže odgovarajuće obrasce za prijavljivanje nasilja koje institucije koje prve dolaze u kontakt sa slučajem nasilja u porodici popunjavaju. Na primjer, Protokol o međusobnoj saradnji u radu na prevenciji i zaštiti žrtava nasilja u porodici Zeničko – dobojskog kanotna sadrži jedinstven obrazac prijavljivanja nasilja u porodici.

Prema Zakonu o zaštiti od nasilja u RS policija, sud i tužilaštvo, centri za socijalni rad, zdravstvene i obrazovne ustanove dužni su voditi evidenciju o preduzetim radnjama i podatke o broju pokrenutih i završenih postupaka i drugih preduzetih mjera, te izvještaje o tome dostavljati Ministarstvu porodice, omladina i sporta Vlade Republike Srpske. Pravilnikom o sadržaju evidencije i izvještaja o nasilju u porodici<sup>21</sup> propisuje se sadržaj

---

prema Konvenciji. Nadležna ministarstva i drugi republički organi i organizacije se zadužuju da sarađuju sa Gender centrom na izvještavanju prema Konvenciji.

<sup>21</sup> Službeni glasnik Republike Srpske , br. 71/13 i 93/14

evidencije i izvještaja o nasilju u porodici. Evidencija u smislu ovog pravilnika je prikupljanje podataka o bitnim činjenicama do kojih se došlo u postupku sprovđenja zaštite, pomoći i podrške žrtvama nasilja u porodici. Evidenciju o nasilju u porodici vode: Ministarstvo unutrašnjih poslova, centar za socijalni rad, odnosno službe socijalne zaštite, zdravstvene ustanove, obrazovne ustanove i nadležni sudovi. Podaci se dostavljaju Ministarstvu porodice, omladine i sporta na propisanom obrascu. Na sajtu Ministarstva je dostupno pet obrazaca za svaki od subjekata zaštite pojedinačno.

Evidencija Ministarstva za porodicu, omladinu i sport Vlade Republike Srpske je jedinstvena i sistemski uspostavljena evidencija o prekršajnim djelima nasilja u porodici koja se vodi prema Zakonu o zaštiti od nasilja u porodici. Opštim protokolom o postupanju u slučajevima nasilja u porodici u Republici Srpskoj je propisano da će se na osnovu evidencije o preduzetim radnjama Ministarstva pravde, Ministarstva unutrašnjih poslova, Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite i Ministarstvo prosvjete i kulture sačiniti objedinjen izvještaj i dostaviti ga Ministarstvu porodice, omladine i sporta na način i u roku koji su propisani Zakonom o zaštiti od nasilja u porodici i Pravilnikom o sadržaju evidencije i izvještaja o nasilju u porodici.

Nevladine organizacije u Bosni i Hercegovini koje se bave pružanjem pomoći i podrške žrtvama nasilja u porodici, kroz sigurne kuće, pravnu i psihosocijalnu pomoć vode evidencije o korisnicama usluga, te o tome izvještavaju nadležna državna tijela. Nevladine organizacije evidentiraju broj žena korisnica usluga sigurnih kuća, besplatne pravne i psihološke pomoći i podrške, broj žena koje su se javile na SOS liniju. Ne postoji jedinstven sistem prikupljanja i obrade podataka od strane nevladinih organizacija, osim podataka koje nevladine organizacije dostavljaju entitetskim Gender centrima o broju smještenih žrtava nasilja u sigurne kuće koje djeluju na teritoriji Bosne i Hercegovine, te podatke o broju poziva na besplatne SOS telefonske linije za pomoć žrtvama nasilja u porodici. Nevladine organizacije su u novebru 2016. godine publikovale Alternativni CEDAW izvještaj – Izvještaj organizacija civilnog društva o primjeni zaključnih zapažanja i preporuka CEDAW komiteta za Bosnu i Hercegovinu 2013 – 2017. koji je kroz Zaključni komentar komiteta br. 21 iskazao ozbiljnu

zabrinutost zbog nedovoljnog prikupljanja podataka radi procjene fenomena nasilja u porodici<sup>22</sup>.

Fondacija Udržene žene je u okviru regionalnog projekta „Udruženim naporima – Ka novim evropskim standardima u zaštiti žena od rodno zasnovanog nasilja“ u sardnji sa drugim nevladnim organizacijama iz BiH i to: Lara (Bijeljina), Budućnost (Modriča), Medica (Zenica), Prva za sve (Sarajevo) i Žena BiH (Mostar), tri godine u kontinuitetu publikovala lokalno istraživanje koje je obuhvatilo prikupljanje statističkih podataka od policije, centara za socijalni rad i žena koje imaju iskustvo nasilja. Lokalne studije su pokazale da se podaci ne prikupljaju na jedinstven način te da se podaci dobijeni od žena sa iskustvom nasilja i podaci od strane subjekata zaštite ne podudaraju, kao ni podaci centara za socijalni rad i policije, što govori da pristup žrtvama nije koordiniran i ne ohrabruje prijavljivanje rodno zasnovanog nasilja<sup>23</sup>.

### Rasprostranjenost nasilja

Prva studija koja je imala za cilj da ustanovi rasprostranjenost različitih formi nasilja nad ženama u porodici ali i van porodice, te da na taj način omogući identifikovanje najvažnijih karakteristika različitih oblika nasilja nad ženama, ustanovi ključne faktore njegovog ispoljavanja i ispita posljedice i iskustva žena u obraćanju i institucijama i organizacijama za podršku je u Bosni i Hercegovini objavljena 2013. godine pod nazivom „Studija o rasprostranjenosti nasilja nad ženama u Bosni i Hercegovini“<sup>24</sup> Studija o rasprostranjenosti nasilja nad ženama u Bosni i Hercegovini, kao prva studija ove vrste u Bosni i Hercegovini, nastala je kao rezultat anketnog istraživanja, koje su proveli Agencija za ravnopravnost

---

<sup>22</sup> <http://hcabl.org/alternativni-cedaw-izvjestaj-zdravlje/>

<sup>23</sup> <http://unitedwomenbl.org/wp-content/uploads/2016/06/570e5cbd960988e884aecffd4149c11b.pdf>

<sup>24</sup> <http://arsbih.gov.ba/project/rasprostranjenost-i-karakteristike-nasilja-nad-zenama-u-bosni-i-hercegovini/>

spolova BiH i entitetski gender centri u saradnji sa statističkim institucijama, a uz podršku UNFPA i UN WOMEN.

Nasilje nad ženama, rodno zasnovano nasilje i nasilje u porodici u okviru studije je definisano u skladu sa definicijom pojma Konvencije Savjeta Evrope o sprečavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici. Istraživanje je sprovedeno na reprezentativnom uzorku od 3.300 domaćinstava i punoljetnih žena u BiH. Istraživanje je obuhvatilo četiri osnovna oblika nasilja nad ženama, i to: fizičko, psihičko, seksualno i ekonomsko. Prema kontekstu i počiniocu nasilja razlikovano je partnersko nasilje, nasilje u porodici i nasilje u široj zajednici. Prema vremenu iskustva nasilja prepoznaće se nasilje tokom života (od navršene 15. godine) i nasilje doživljeno u poslednjih godinu dana. Praćene su dvije ključne karakteristike nasilja: rasprostranjenost – prevalenca i učestalost ispoljavanja nasilnih činova – incidencija.

Rezultati ovog istraživanja pokazuju da je više od polovine žena iz uzorka (47,2% u BiH, 47,2% u FBiH i 47,3% u RS) doživjelo bar neki oblik nasilja nakon što je navršilo 15 godina. Tokom 12 mjeseci koji su predhodili istraživanju 11,9% žena doživjelo je neki oblik nasilja (12,7% u FBiH i 10,6% u RS). Istraživanje pokazuje da je najrasprostranjeniji oblik nasilja nasilja psihičko nasilje sa stopom rasprostranjenosti od 41,9% tokom života i 10,8% u poslednjih godinu dana, iza njega slijedi fizičko nasilje sa stopom rasprostranjenosti tokom života od 24,3% a tokom poslednjih godinu dana 2,4%. Seksualno nasilje je tokom odraslog života doživjelo 6% žena, dok je ovo iskustvo u poslednjih godinu dana imalo 1,3% žena. Počinoci nasilja su u najvećem broju slučajeva sadašnji ili bivši partneri u procentu od 71,5% slučajeva.

U Studiji se takođe navodi da je registrovana nedovoljno razvijena svijest žena o tome koja iskustva predstavljaju različite forme nasilja i potom prepoznavanje da su takvom nasilju uopšte izložene. Veliki broj žena koje su tokom istraživanja izvjestile o različitim pojedinačnim manifestacijama nasilja, uprkos tome, ne percipiraju sebe kao žrtve nasilja. Tako 58,4% žena koje su bile izložene fizičkom nasilju tokom posljednjih godinu dana tvrdi da nisu žrtve fizičkog nasilja. Još manji udio žena prepoznaće svoju izloženost psihičkom, ekonomskom i seksualnom nasilju. Mali broj žena koje su imale ili imaju iskustvo nasilja preduzima korake da iz takve situacije izađe. Oko 17% žena izloženih nasilju pokušalo je

rješenje potražiti u vidu rastave, razvoda, napuštanja domaćinstva, a tek oko 4% kroz pokušaje savjetovanja. Žene su u većini slučajeva smatrali da kada postoji nasilje u porodici, žrtve treba da se obrate za podršku nekoj od nadležnih institucija, ali tek je 5,5% žena izloženih nasilju zaista i potražilo podršku neke od institucija. Posebno su zabrinjavajući razlozi zbog kojih se žene nisu obraćale institucijama. U najvećem broju slučajeva one se nisu obraćale za pomoć institucijama ili organizacijama zato što su smatrali da pomoć nije potrebna, a zatim zato to nisu znale kome se obratiti, zbog straha, sramote, niskog povjerenja u institucije i sl.<sup>25</sup>

### **Analiza dostupnih statističkih podataka o nasilju nad ženama**

Iako pravni i politički dokumenti u Bosni i Hercegovini prepoznaju obaveznu prikupljanja podataka i istraživanja koja je propisna Konvencijom, još uvijek ne postoji baza podataka o rodno zasnovanom nasilju nad ženama koja je sveobuhvatna i jedinstvena. Postoje određene evidencije o nasilju nad ženama i nasilju u porodici ali to nije sistemsko prikupljanje podataka po jedinstvenim, jasno uspostavljenim standardima koji bi omogućili obradu podataka u cilju kreiranja politika, programa i mjera koji će unaprijediti položaj žena koje imaju iskustvo nasilja i omogućiti planiranje specifičnih preventivnih programa. Nadležne institucije i ustanove koji se bave rodno zasnovanim nasiljem, vode sporadične evidencije koje nisu međusobno usaglašene, često nemaju vremenski kontinuitet i nisu dosljedne, zbog čega nije moguće raditi dubinsku analizu statističkih podataka o nasilju nad ženama. Samo pojedine evidencije sadrže rodnu statistiku, pa je nemoguće prepoznati obim nasilja nad ženama. Baza podataka o nasilju u porodici koju je uspostavilo Ministarstvo porodice, omladine i sporta Vlade Republike Srpske<sup>26</sup> a koju vodi prema Zakonu o zaštiti od nasilja u porodici je primjer jedinstvene baze koja sadrži podatke o polu počinilaca i žrtava nasilja u porodici i njihovoj međusobnoj vezi, pa se analizom ovih podataka može doći do informacije o broju slučajeva rodno zasnovanog nasilja nad ženama. Podaci koji se prikupljaju, evidentiraju i tabelarno prikazuju od subjekata zaštite dostupni su na zvaničnoj interent stranici Ministarstva. Ova

<sup>25</sup> [http://arsbih.gov.ba/wp-content/uploads/2014/01/studija\\_prevalanca.pdf](http://arsbih.gov.ba/wp-content/uploads/2014/01/studija_prevalanca.pdf)

<sup>26</sup> <http://www.vladars.net/sr-SP->

evidencija predstavlja pozitivan primjer prikupljanja, evidentiranja i dostupnosti podataka o preduzetim radnjama u slučajevima nasilja u porodici i nasilja nad ženama ali se ne može uzeti kao reprezentativan statistički podatak o broju slučajeva nasilja nad ženama, obzirom da Ministarstvo ne prikuplja podatke o krivičnim djelima nasilja u porodici i porodičnoj zajednici član 190. Krivičnog zakonika<sup>27</sup>.

Statistički podaci u vezi nasilja u porodici a koji su prikupljeni od strane državnih institucija i nevladinih organizacija su dio posebnih izvještaja o implementaciji entitetskih strateških dokumenata u borbi protiv nasilja u porodici, koji se dostavljaju entitetskim vladama i zakonodavnim tijelima na razmatranje i usvajanje i/ili dio redovnih godišnjih izvještaja o radu institucija i organizacija. Izvještaji su u većini slučajeva dostupni javnosti putem preuzimanja sa zvaničnih internet stranica ovih tijela.

Podaci od strane ministarstava unutrašnjih poslova oba entiteta se razlikuju po kontinuitetu objavljenih podataka i sadržaju informacija u izvještajima. U većini slučajeva u statističkim podacima nije naznačen pol žrtve i počinioca nasilja. U incidentnim slučajevima stoji „da su počinioci djela nasilje u porodici u većini slučajeva osobe muškog pola“ kao što se navodi u izvještaju Ministarstva unutrašnjih poslova ZD Kantona gdje se navodi da su u prvoj polovini 2016. godine počinioci nasilja u porodici najčešće osobe muškog pola (muževi, sinovi, očevi)<sup>28</sup>, ovaj izvještaj takođe sadrži podatak da je 43,3% povratnika u vršenju KD nasilja u porodici, takođe Izvještaj Ministarstvo unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo za period januar – decembar 2016. godine navodi da je 58,9% povratnika za KD protiv braka, porodice i mladeži<sup>29</sup> ali ne postoje podaci o polu počinioca i žrtva nasilja u porodici, niti o njihovom odnosu. Ministarstvo unutrašnjih poslova – Uprava policije Tuzla u izvještaju koji sadrži informacije o stanju sigurnosti na području tulanskog kantona za 2016. godinu navodi de je nasilje u porodici i maloljetnička delikvencija su kompleksne sigurnosne pojave štetne po širu društvenu zajednicu, koje imaju trendove rasta i usložnjavanja. „Mjere i aktivnosti koje se

<sup>27</sup> Krivični zakonik Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj:64/17

<sup>28</sup> <https://www.mupzdk.gov.ba/>

<sup>29</sup> <https://www.mupsbk-ksb.gov.ba/>

preduzimaju u skladu sa zakonskom regulativom ne pokazuju zadovoljavajuću efikasnost, jer su faktori koji negativno utiču na opšte stanje u društvu takođe u porastu (nezaposlenost, teška socijalna situacija, nizak standard, alkoholizam, narkomanija, kocka i klađenje, prostitucija, potrošački mentalitet itd.) Imajući u vidu navedeno, policija Tuzlanskog kantona je tokom 2016. godine pojačala aktivnosti u ovoj oblasti”, navedeno je u izvještaju. Međutim u istom izvještaju u dijelu, koji se odnosi na statističke podatke o broju djela nasilje u porodici ne postoje podaci razvrstani prema polu počinjoca i žrtve nasilja u porodici, niti broj povratnika u vršenju KD nasilje u porodici. U izvještaju se navodi da je „nasilje u porodici jedan od najrasprostanjenijih vidova nasilja i diskriminacije žena, tako da Ministarstvo unutrašnjih poslova TK-a poklanja posebnu pažnju ovoj problematici od samog zaprimnanja prijave, zaštite žrtava nasilja, medicinske pomoći, uviđajnih radnji, do smještaja žrtve u Sigurnu kuću”. Prema izvještajima ministarstava unutrašnjih poslova po kantonima može se zaključiti da su kantoni u kojima djeluju nevladine organizacije koje se bave pružanjem pomoći i podrške ženama žrtvama nasilja postoje održeni podaci o KD nasilju u porodici, te se ponegdje i prepoznaju kao oblik nasilja kome su predominantno izložene žene.

Institucije socijalne zaštite, takođe nemaju jedinstven način vođenja evidencija o slučajevima rodno zasnovanog nasilja, žrtve rodno zasnovanog nasilja se ne vode kao posebna ciljana grupa, negu su dio redovnih evidencija o korisnicima/ama usluga socijalne zaštite. Podaci su obično razvrstani na vrstu usluga, pol i starsnu dob korisnika/ce. Nivo usluga ženama žrtvama rodno zasnovanog nasilja takođe, je različit u odnosu na kapacitete centara za socijalni rad ili službe socijalne zaštite. Obzirom da institucije socijalne zaštite u okviru svojih mandata vode redovne evidencije o postpanjima u predmetima nasilja, imaju mogućnost da dostave različite podatke ali samo uz posebne zahtjeve od strane potražioca podataka. Centri za socijalni rad, Ministarstvu porodice omladine i sporta Vlade RS dostavljaju podatke koji se odnose na prekršajna djela nasilja u porodici koji sadrže detaljnije informacije o žrtvama, počinocima i njihovom odnosu.

Na zvaničnoj internet stranici **Visokog sudskog i tužilačkog vijeća Bosne i Hercegovinsu** dostupni su izvještaji o radu sudova i tužilaštava koji sadrže informacije o strukturi

kriminaliteta, i u okviru ove evidencije su navedeni i statistički pdaci o KD nasilja u porodici za Brčko distrikt BiH, Federaciju BiH i Republik Srpsku.

Tabelarni prikaz koji se odnosi na KD nasilja u porodici sadrži informacije o postupanju tužilaštava i sudova razvrtano kroz brojčano izražene podatke nerješenim prijavama na 1. januar, primljenim prijavama, Primljene prijave; Naređene istrage, Naredbe o nepokretanju istrage, Naredbe o obustavi istrage, Podignute optužnice, Potvrđene optužnice, Odbijajuće presude, Oslobođajuće presude, Osuđujuće presude, Osuđujuća presuda-zatvorska kazna, Osuđujuća presuda novčana kazna, Osuđujuća presuda – uslovna osuda, Osuđujuća presuda – kazna oduzimanja imovine, Osuđujuća presuda – kazna prestanka pravne osobe, Osuđujuća presuda – sudska opomena, Osuđujuća presuda oslobođanje od kazne.

Kroz prikazane statističke podatke nije moguće uočiti pol žrtava i počinjoca KD Nasilje u porodici, pa se analizom podataka ne može ustanoviti broj žena koje su žrtve nasilja ali ako uzmememo u obzir statističke podatke iz drugih vladinih i nevladinih tijela u kojima je moguće utvrditi su u preko 90% slučajeva muškarci počinjoci djela nasilje u porodici a žene i djevojčice u većini slučajeva oštećene, podatke koji su prikazani na zvaničnoj stranici VSTV-a ćemo posmatrati kao relevantne za oblast rodnozasnovanog nasilja.

	Nerjesene prijave na 1. januar	Primljene prijave	Nerješene istrage na 1. Janura	Naređene istrage	Naredbe o nepokretanju istrage	Naredbe o obustavljanju istrage	Podignuta optužnica	Potvrđeno optužnica	Osuđujuća presuda uslovna osuda
KD Nasilje u poro									

dici									
2016	228	1022	73	698	189	194	491	510	432
2015	534	980	130	814	438	275	593	636	491
2014	528	1196	121	883	256	246	628	590	454
RS KD Nasilj e u poro dici									
2016	94	614	20	533	66	284	240	239	153
2015	155	461	22	417	89	164	252	265	184
2014	179	555	45	478	85	192	297	305	167

Prema dostupnim podacima koji su prikazani u tabeli iznad, proizilazi da je u FBiH u 2014. godini primljeno 1196 prijava u 2015. godini 980 prjava a u 2016. godini 1022 prijava za KD nasilje u porodici. Takođe značajan je i broj nerješenih prijava koji se prenosi iz predhodne godine. Broj naredbi o nepokretanju i naredbi o obustavljanju istraga je u posmatranim godinama veći od 30%. Takođe značajn je broj i osuđujući presuda – uslovna osuda, pa je taj broj u Federaciji BiH za 2014. godinu 454 predmeta, 2015. godinu 491 predmet i u 2016. godini 432 predmeta, što je takođe više od 30% od ukupnog broja predmeta po kojima se postupalo. U Republici Srpskoj broj primljenih prijava je 555 za 2014. godinu, 461 za 2015. i 614 za 2016. godinu, broj naredbi o obustavljanju i nepokretanju istraga je takođe za sve tri posmatrane godini veći od 30%, dok je broj izrečenih osuđujućih presuda- uslovna osuda preko 25%.

Posmatrajući ove podatke, a uzimajući u obzir informacije iz Studije rasprotranjenosti nasilja, koja je predhodno predstavljena, može se zaključiti da praksa postupanja u slučajevima

nasilja u porodici, ne ohrabruju žene sa iskustvom nasilja prijavljuju nasilje a posebno ako pomatramo broj naredbi o nepokretanju istraga i broj naredbi o obustavljanju istraga. U prilog ovoj konstataciji ide i podataka da su nevladine organizacije u Bosni i Hercegovini monitoringom sudske postupaka u kojima su oštećene žena i djeca oba pola ustanovile da 76 praćenih prekršajnih postupaka u Republici Srpskoj u 27 postupaka (36 %) radnja nasilja je sadržavala obilježja bića krivičnog djela a ne prekršaja<sup>30</sup>.

#### ZAKLJUČAK:

Pravni i politički dokumneti u Bosni i Hercegovini prepoznaju obavezu prikupljanja podataka i istraživanja a koja je propisana članom 11. Konvencije, ali se na osnovu dostupnih podataka o rodno zasnovanom nasilju može zaključiti da prakse rada u Bosni i Hercegovini ne zadovoljavaju standarde koji su propisani.

U Bosni i Hercegovini postoje različite inicijative i načini vođenja podataka o nasilju nad ženama i one su najčešće u okviru redovnih mandata institucija/organizacija koje su na neki način određene da postupaju sa žrtvama nasilja. Obzirom da je kategorija „nasilje nad ženama“ još uvijek ne prihvaćena kao takva ne postoje statistike čiji fokus bi bio dobijanje isključivo ovih podataka. U okviru pojedinih evidencija moguće je izolovati slučajeve u kojima se radi o rodno zasnovanom nasilju nad ženama, kao što je npr. evidencija koju vodi Ministarstvo porodice, omladine i sporta Vlade Republike Srpske ali ova evidencija, koja može poslužiti kao primjer dobre prakse po svom kontinuitetu i metodologiji prikupljanja podataka, daje samo podatke o prekršajnim djelima nasilja u porodici. Druge institucije vode sporadične podatke, u kojima njčešće nije moguće identifikovati pol počinjoca i pol žrtve nasilja, pa samim tim nije moguće doći do podataka o broju slučajeva u kojima su žene preživjele neki oblik rodno zasnovanog nasilja. Prikupljanje podataka dodatno otežava politička struktura Bosne i Hercegovine u kojoj nasilje u porodici, čije najčešće žrtve jesu žene u odnosu na svoje partnere, nije jednako inkriminisano u Republici Srpskoj i Federaciji BiH. Takođe na osnovu dostupnih statistika nije moguće utvrditi broj povratnika

---

<sup>30</sup> Aleksandra Petrić i Dženana Radončić, Analitički izvještaj (Analiza praćenja krivičnih i prekršajnih postupaka u oblasti zaštite od rodno zasnovanog nasilja u Bosni i Hercegovini, Banja Luka, Zenica 2017.)

počinilaca djela nasilje u porodici i drugih krivičnih djela koje imaju obilježja rodno zasnovanog nasilja, što je izrazito značajno za mjerjenje učinkovitosti izrečenih mjera i sankcija kao i planiranje aktivnosti koje se odnose na sprečavanje i suzbijanje nasilja prema ženama. Statistike, zbog nekonzistentnosti u prikupljanju podataka, nisu uporedive između institucija i organizacija u Bosni i Hercegovini, niti je moguće porebiti podatke sa statistikama drugih država kako bi se obezbjedilo sagledavanje šire slike i u konačnici ne omogućavaju kreiranje politika koje će sistemski doprinijeti smanjenju nasilja nad ženama i povećanoj zaštiti žena koje već imaju iskustvo nasilja.

## STANDARDI MULTISEKTORSKE SARADNJE U BiH

*Radmila Žigić*

U ovom dijelu Studije bavimo se analizom ključnog mehanizma koji je u BiH korišten u uspostavljanju multisektorske saradnje - analizom protokola koji su od 2008. godine<sup>31</sup> do danas potpisivani na različitim nivoima teritorijalnog organizovanja sa ciljem obezbeđenja koordinisanog i holističkog pristupa sprečavanju i suzbijanju nasilja u porodici i zaštiti žrtava.

**i na standarde** Namjera istraživačica bila je da utvrde geografsku rasprostranjenost multisektorske saradnje koja je verifikovana protokolima, značaj potpisanih protokola kao sporazumnog odnosa u domaćem normativnom okviru i razumijevanje njegove obaveznosti, analiziraju aktere/potpisnike protokola i sadržaj ovih dokumenata. Sadržaj protokola je i najzahtjevniji dio analize jer on daje odgovore na ključna pitanja ciljeva i svrhe kojima su se rukovodili potpisnici/ce protokola. Za protokole koji su potpisivani prije 2012/13. godine i donošenja novih entitetskih zakona o zaštiti od nasilja u porodici<sup>32</sup>, jasno je da su oni sami bili novi standard odgovora na rodnozasnovano nasilje i način da se premosti zakonska praznina. Za protokole koji su nastali poslije donošenja novih zakona, analiza je zahtjevija i traži, pored deskripcije i elemente komparativnosti u odnosu na tada već usvojenu i ratifikovanu Istanbulsku konvenciju, zakone o zaštiti od nasilja i druge pravne propise koji definišu rad aktera/potpisnika, krivično-pravnu zaštitu, relevantna istraživanja, izvještaje međunarodnih monitoring tijela<sup>33</sup>, situacione analize i dotadašnje iskustvo u radu. U svrhu operativnosti Studije koja treba da bude analitička podloga za monitoring rada referalnih mehanizama/koordinacionih tijela, odabrana su dva elementa komparacije – protokoli su analizirani u odnosu na zakone o zaštiti od nasilja u porodici Istanbulske konvencije. Obzirom

---

<sup>31</sup> Prema saznanjima autorski Studije, prvi protokol o saradnji potpisana je u Sarajevu, na inicijativu Fondacije lokalne demokratije, u periodu kada multidisciplinarni pristup suzbijanju nasilja u porodici u BiH još nije bio pravno obavezujući. Obzirom da istorijat razvoja protokola nije u predmetu analize, ovaj protokol nije analiziran i za vremenski okvir analize odabran je period od 10 godina – 2008 -2018. godina

<sup>32</sup> Prvi zakoni o zaštiti od nasilja u porodici u oba entiteta usvojeni su 2005. a stupili na snagu početkom 2006. godine. Ovi zakoni nisu propisivali multisektorskiju saradnju.

<sup>33</sup> Zapažanja i preporuke UN CEDAW Komiteta, naprimjer

da zakoni o zaštiti od nasilja u porodici imaju više pratećih pravilnika, ovi pravilnici su posmatrani kao jedinstven fundus normi zajedno sa inkriminacijom nasilja u porodici u krivičnim zakonima oba entiteta.

Ovako uspostavljenim parametrima analize sadržaja protokola trebalo je da dobijemo odgovore na pitanje sa kojim ciljem su protokoli potpisivani i koja im je bila svrha? Da li je ta svrha precizno propisana u Zakonu (FBiH), odnosno Opštem protokolu o postupanju u slučajevima nasilja u porodici (Republika Srpska). Da li je cilj potpisivanja protokola bio da se postojeći zakonski propisi približe profesionalcima/kama na terenu kao jedan vid edukativno-preventivnog rada i regulišu odnosi sa akterima iz nevladinog sektora koji pružaju specijalizovane usluge žrtvama? Ili je namjera bila uspostavljanje (novih) standarde rada i postupanja u skladu sa potrebama, eventualnim zakonskim nejasnoćama? Takođe, kako je protokolom uspostavljena koordinacija saradnje, proces praćenja realizacije unutar uspostavljenog sistema kao i od strane nezavisnih aktera (monitoring i evaluacija).

Da bi se ovaj posao uopšte mogao obaviti bilo je potrebno prvo istražiti u kojim kantonima i opština/općinama postoje potpisani protokoli i pribaviti dokumente, što nije bio tako jednostavan posao. Osim Opšteg protokola o postupanju u slučajevima nasilja u porodici u Republici Srpskoj koji je objavljen u Službenom glasniku Republike Srpske i na zvaničnoj web stranici nadležnog ministarstva, drugi protokoli su rijetko objavljivani u službenim glasnicima kantona, opština i gradova, čak ni na njihovim zvaničnim web stranicama. U nekim slučajevima samo se na zvaničnoj web stranici grada ili opštine mogla naći vijest o potpisivanju protokola<sup>34</sup>. Dok u Federaciji BiH Džender centar vodi evidenciju o kantonima i lokalnim zajedicama u kojima su potpisani protokoli, u Republici Srpskoj ove informacije više nisu centralizovane jer potpisivanje lokalnih protokola o postupanju nije zakonska obaveza. Shodno ovako razvijenoj praksi, bilo je potrebno uložiti dosta napora da se

---

<sup>34</sup> Vijest o potpisivanju Sporazuma o saradnji i protokola o postupanju za opštinu Brod <http://www.infondacija.org/sporazum-o-saradnji-za-efikasan-odgovor-na-nasilje-u-porodici>

obezbjede protokoli koristeći različite kanale komunikacije i prema lokalnim zajednicama i prema nevladnim organizacijama.

### **Geografska rasprostranjenst protokola o saradnji**

**Republika Srpska** – Izvori za utvrđivanje broja potpisanih lokalnih protokola u Republici Srpskoj bili su zvanični izvještaji državnih tijela (Gender centar, MPOS), nevladine organizacije i lokalne administracije kojima su dostavljeni zahtjevi za dostavu informacija. Brojni protokoli na lokalnim nivoima u oblasti suzbijanja nasilja u porodici zaključeni su zahvaljujući naporima lokalnih nevladinih organizacija koje se bave pružanjem zaštite ženama žrtvama nasilja u porodici i partnerskoj saradnji istih sa lokalnim organima vlasti. Na izradi i potpisivanju protokola radile su Fondacija „Udružene žene“ iz Banjaluke, „Lara“ iz Bijeljine, Udruženje građana „Budućnost“ iz Modriče, Udruženje žena Derventa, Udruženje žena „Most“ iz Višegrada, Udruženje žena „Snop“ iz Rogatice, Fondacija „Ženski centar“ iz Trebinja i druge, samostalno ili u međusobnom partnerstvu. Tako i teritorijalna rasprostranjenost potpisanih protokola uglavnom „gravitira“ sjedištima ovih organizacija. U izradi ovih protokola i njihovom potpisivanju učestvovali su tzv. referalni mehanizmi, odnosno nadležni autoriteti direktno zaduženi za zaštitu i prevenciju nasilja u porodici na nivou opština/gradova i najčešće lokalna uprava što je posebna vrijednost iako bi uključenost lokalnih uprava mogla da bude predmet posebne analie. U izvještaju o sproveđenju Strategije za borbu protiv nasilja u porodici za Republiku Srpsku iz 2013. godine navodi se da su „uspostavljeni ili su u fazi uspostavljanja novi lokalni protokoli o saradnji i referalni mehanizmi za postupanje u slučajevima nasilja u porodici u opštinama Prijedor, Bijeljina, Lopare, Ugljevik, Trebinje, Novi Grad, Doboј, Derventa, Brod, Šamac, Grad Istočno Sarajevo (sa svim opštinama: Istočna Ilidža, Istočno Novo Sarajevo, Istočni Stari Grad, Pale, Sokolac, Trnovo), Višegrad, Novo Goražde, Foča, Rogatica, Čajniče, Vukosavlje, Nevesinje, Berkovići, te da se očekuje da se poveća broj opština koje uspostavljaju ove protokole“<sup>35</sup>. Međutim, podatke o ovim i drugim lokalnim zajednicama gdje su potpisivani, ili se pojavljuju podaci o potpisivanju protokola, nije bilo tokom istraživanja za ovu Studiju moguće i

---

<sup>35</sup>

zvanično potvrditi. Na upit istraživačica nekim opštinama iz navedenog izvještaja dobille smo zvaničan odgovor „da protokola nema“ i da „nije potpisana“ (Doboj, napr.) ili da „postoji saznanje o potpisivanju protokola“ ali da nadležni službenici nisu mogli „da pronađu“ traženi dokument. Ove vrste informacija izuzetno su značajane kao dobra argumentacija u rasparvi o statusu protokola u našem normativnom sistemu i na koji način mu dati veći značaj i pravnu snagu.

**Tabela 1 - Pregled opština i gradova** u Republici Srpskoj<sup>36</sup> prema potpisanim protokolima, crvenim slovima obilježene su opštine koje imaju potpisane protokole:

Berkovići	Šamac	Petrovac
		Stanari
Grad Bijeljina	Rogatica	Petrovo
Grad Prijedor	Rudo	Bileća
Bratunac	Sokolac	Prnjavor
Brod	Grad Trebinje <sup>37</sup>	Ribnik
Višegrad	Trnovo	Kalinovik
Vlasenica	Ugljevik	Kneževo
Kozarska Dubica	Kupres	Vukosavlje
Grad Istočno Sarajevo	Laktaši	Srbac
Grad Banja Luka	Gacko	Srebrenica
Lopare	Ljubinje	Teslić
Modriča	Milići	Kostajnica

<sup>36</sup> Podaci o teritorijalnoj organizaciji preuzeti sa Vikipedije, <https://sr.wikipedia.org/sr/Teritorijalna> organizacija Republike Srpske, uz provjeru navedenih zakonskih referenci.

<sup>37</sup> U Istočnoj Hercegovini uspostavljanje multisektorske saradnje vodila je NVO/Fondacija „Ženski centar“ iz ovog grada, metodologijom različitom od većine uspostavljenih praksi u RS i FBiH. Institucije iz svih opština Istočne Hercegovine potpisale su zajedničku platformu i protokole o saradnji sa Ženskim centrom.

Derventa	Gradiška	Kotor Varoš
Grad Doboј	Mrkonjić Grad	Krupa na Uni
Pale	Nevesinje	Istočni Mostar
Zvornik	Istočni Drvar	Han Pjesak
Istočna Ilidža	Novo Goražde	Čajniče
Novi Grad	Osmaci	Čelinac
Foča	Oštra Luka	Jezero
Istočni Stari Grad	Donji Žabar	Šekovići
Istočno Novo Sarajevo	Pelagićevo	Šipovo

**Federacija Bosne i Hercegovine** - Obaveza potpisivanja protokola o saradnji za područje jedne ili više opština na području Federacije BiH između nadležnih institucija i pravosudnih organa propisana je Zakonom o zaštiti od nasilja u porodici FBiH. Protokoli utvrđuju međusobna prava i obaveze u postupku prijavljivanja slučajeva nasilja u porodici, pružanja zaštite žrtvama nasilja i radu sa nasilnim osobama, propisano je Članom 39. Zakona.

Prema informacijama koje je na zahtjev autorki studije dostavio Džender centar Federacije Bosne i Hercegovine, a pozivajući se na zvještaj o implementaciji Strategije za prevenciju i borbu protiv nasilja u porodici (2013-2017) u kojem se objavljuju i podaci o uspostavljenim protokolima, koordinacionim tijelima, multisektorskim timovima, te donesenim programima mjera, svi kantoni u FBiH u ovom trenutku imaju potpisane protokole.

**Tabela 2: Potpisani protokoli između nadležnih institucija o postupanju u slučajevima nasilja u porodici u Federaciji BiH (izvor Džender centar)**

<b>2.1 Broj potpisanih protokola nadležnih institucija o postupanju u slučajevima nasilja u porodici</b>							
	Početna faza (2012)	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	Ispunjene cilje

Kantonalni protokoli	6	8	9	9	10	10	100%
Općinski protokoli (uključujući i općine koje su uključene u kantonalne protokole)	33	40	42	45	51	56	70%
<i>NAPOMENA: Prema članu 39. Zakona o zaštiti od nasilja u porodici postoji obaveza potpisivanja protokola o saradnji. Broj uspostavljenih protokola ne govori o kvalitetu njegove primjene u praksi.</i>							

<b>2.2 Broj programa mjera za prevenciju, zaštitu i borbu protiv nasilja u porodici</b>							
	Početna faza (2012)	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	Ispunjene cilje
Kantonalni nivo	0	0	2	2	5	5	50%
Općinski nivo (plan prevencije)	3	4	4	4	7	7	9%
<i>NAPOMENA: Prema članu 37. Zakona o zaštiti od nasilja u porodici postoji obaveza donošenja programa mjera. Ovaj program predstavlja istovremeno i Akcioni plan za realizaciju Strategije na nižim nivoima vlasti, stoga predstavlja važan korak u potpunoj implementaciji Strategije.</i>							

<b>2.3 Broj uspostavljenih koordinacionih tijela</b>							
	Početna faza (2012)	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	Ispunjene cilje
Kantonalni nivo (koordinaciona tijela)	5	6	7	8	9	9	90%
Općinski nivo	0	1	8	-	-	-	10%

(multisektorski timovi)							
<i>NAPOMENA: Prema članu 37. Zakona o zaštiti od nasilja u porodici postoji obaveza uspostavljanja koordinacionih tijela.</i>							

„Kada su u pitanju multisektorski timovi u većem broju općina se ubrzano formalizuje saradnja nadležnih institucija, postoji praksa periodičnih sastanaka, izvještavanja nadležnih tijela i slično. Međutim, cjelokupna analiza razvoja ovih tijela planirana je da se uradi tokom 2018. godine, nakon čega će biti moguće dobiti potpunu informaciju“, odgovoreno je iz Gender centra FBiH na zvanični upit za potrebe Osnovne studije. Na pitanje da li se usvojeni i potpisani protokoli objavljaju u službenim glasnicima kantona ili na zvaničnim web stranicama kantonalnih vlada, Gender centar je odgovorio da nema informacija o tome. Nakon formiranja koordinacionih tijela, donošenja programa mjera ili potpisivanja protokola „Gender Centar dobije materijal u elektronskoj formi ili jedan isprintan primjerak“, zvanično je odgovoreno u elektronskoj korespondenciji.

Za potrebe ove analize pribavljeno je, uglavnom od nevladnih organizacija ukupno 49 protokola, 21 iz Federacije BiH i 28 iz Republike Srpske.

### **Odabir uzorka protokola za analizu i metodologija**

Za analizu su odabrani sljedeći protokol:

1. Protokol intervencija u slučajevima nasilja u porodici za općinu Tuzla, novembar 2014. godine;
2. Protokol o radu i suradnji članova Koordinacionog tijela na prevenciji, zaštiti i borbi protiv nasilja u porodici u Kantonu Sarajevo, Sarajevo, 2018. godine;
3. Protokol postupanja nadležnih institucija u slučajevima nasilja u porodici za općine Unsko-sanskog kantona, 2012. godina

- 4.Protokol intervencije u slučajevima nasilja u porodici u Hercegovačko-neretvljanskom kantonu, 2017/2018;
- 5.Protokol intervencije u slučajevima nasilja u porodici za općinu Teočak, novembar 2014
- 6.Protokol intervencije u slučajevima nasilja u obitelji za Županiju Posavku, 2014 godina
- 7.Protokol o postupanju i saradnji nadležnih subjekata – Modriča, 2008. godine
- 8.Opšti protokol o postupanju u slučajevima nasilja u porodici u Republici Srpskoj, 2013
- 9.Protokol o postupanju i saradnji nadležnih subjekata na zaštiti žrtava nasilja u porodici i drugih oblika rodnozasnovanog nasilja na području opštine Bijeljina, Bijeljina, 2010. godine
- 10.Protokol o postupanju i saradnji nadležnih subjekata, Višegrad 2015. godine.

Pošto je svrha analize protokola da posluži kao analitička podloge za izradu metodologije monitoringa multisektorske saradnje koja će biti rađena na 7 lokacija u Bosni i Hercegovini koje su već određene: Bijeljina, Bihać, Mostar, Sarajevo, Banjaluka, Modriča i Tuzla, za analizu su prije svega odabrani protokoli iz ovih zajednica. Obzirom na različite prakse uspostavljanja multisektorske saradnje u Federaciji BiH i Republici Srpskoj, bilo je neophodno analizati Opšti protokol o postupanju u slučajevima nasilja u porodici u Republici Srpskoj. Takođe, zbog prakse da se u Federaciji potpisuju kantonalni protokoli intervencije i protokoli na nivou lokalnih samouprava, odabrana su za analizu dva lokalna protokola, jedan iz Kantona Tuzla (Teočak) i jedan iz Posavske Županije (Orašje).

Kao metod korištena je uglavnom deskriptivna analiza sadržaja predmetnih dokumenata u kombinaciji sa komparativnom analizom sadržaja protokola u odnosu na zakonske norme koje su važeće u oblasti prevencije i sprečavanja nasilja u porodici. Dodatno, vršena je i komparacija u odnosu na međunarodne standarde uspostavljene Istanbulskom konvencijom u oblasti zaštite i podrške žrtavama nasilja.

## ANALIZA PROTOKOLA - FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE

### Protokol Unsko sanskog kantona

**Potpisan 2012. godine**

#### **I poglavlje**

**Potpisnici** - U preambuli Protokola navodi se da je protokol potpisana na inicijativu Džender centra Federacije BiH i u okviru projekta UNFPA „Prevencija seksualnog i rodnozasnovanog nasilja u BiH“. Potpisnici protokola su: Ministarstvo unutrašnjih poslova USK, Ministarstvo pravosuđa i uprave, Ministarstvo zdravlja i socijalne politike, Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta, JU Centar za socijalni rad Unsko-sanskog kantona, ZU Domovi zdravlja Kantona, NVO „Žene sa Une“, općine Unsko-sanskog kantona, općinski sudovi USK, uz prethodno pribavljenu saglasnost Vlade USK. Protokol su potpisali premijer Unsko-sanskog kantona, ministri, načelnici općina Bihać, Cazin, Bosanska Krupa, Bosanski Petrovac, Bužim, Sanski most, Velika Kladuša, Ključ i NVO „Žene sa Une“.

**Svrha/cilj:** „objediniti stručne i tehničke resurse za provođenje neophodnih aktivnosti, pridobiti opštu javnost, unaprijediti međusobnu saradnju, poboljšati zajednički preventivni rad i zaštitu žrtava nasilja, poboljšati rad sa počiniteljima nasilja i obezbijediti sinhronizovano djelovanje različitih institucija koje su uključene u aktivnosti utvrđene ovim Protokolom“.

U drugom poglavlju protokola definisan je Pravni osnov i navedeni međunarodni dokumenti i konvencije od značaja za zaštitu ljudskih prava (Evropska konvencija o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda sa referisanjem na članove Konvencije – 3. 5. i 14. ) i specifično ženskih ljudskih prava (CEDAW, Pekinška deklaracija sa platformom za akciju, i dr.). Značajno je da je navedena i Konvencija Savjeta Evrope za sprečavanje i suzbijanje nasilja prema ženama i nasilja u porodici (Istanbulška konvencija) koja u vrijeme kada je protokol potpisivan još nije stupila na snagu i nije bila ratifikovana u Bosni i Hercegovini.

Potpisnici Protokola se obavezuju da poštuju i provode standarde zaštite ljudskih prava osoba izloženih nasilju definisane navedenim međunarodnim dokumentima i u odnosu na

domaći pravni okvir da rade na „poboljšanju primjene federalnih i kantonalnih zakona kojima se reguliše ostvarivanje prava žrtava nasilja u različitim sektorima zaštite“.

Navedeni su sljedeći pravni i politički dokumenti:

-Ustav Bosne i Hercegovine sa akcentom na Član 2. koji se odnosi na ljudska prava i temeljne slobode, Zakon o ravnopravnosti polova BiH koji zabranjuje svaki oblik nasilja po osnovu pola u javnom i privatnom životu, Zakon o zaštiti od nasilja u porodici Federacije BiH, Krivični zakon Federacije BiH, Džender aktioni plan BiH, Strategija prevencije i borbe protiv nasilja u porodici za BiH za razdoblje 2009-2011.godina i Strateški plan za prevenciju nasilja u porodici za Federaciju BiH 2009-2010.

**Dakle, kroz navođenje pravnog okvira Potpisnici protokola iskazuju stav da je nasilje u porodici oblik rodno zasnovanog nasilja koji predominantno pogađa žene.**

U trećem poglavlju Protokol sadrži smjernice za djelovanje Potpisnika u skladu sa njihovim zakonskim nadležnostima, oblast primjene Protokola, obavezu i način praćenja primjene Protokola (osnivanje Koordinacionog tijela) i kriterije i principe djelovanja. Ključni principi u postupanju potpisnika su: uvijek zaštititi žrtvu nasilja, koordinisano djelovanje, hitnost djelovanja, posebna pažnja u identifikovanju slučajeva nasilja i zaštiti žrtve i djelovati na način da se spriječi ponavljanje nasilja i da se žrtva ne odvraća od uključivanja u ponuđeni program pomoći<sup>38</sup>.

U Glavi IV definisane su obaveze potpisnika Protokola. Kao opštu obavezu potpisnici preuzimaju obezbjeđenje dovoljnog broja stručnjaka koji će se baviti problemom zaštite od nasilja i stavljanje na raspolaganje postojećih kapaciteta za ove namjene.

U postupanju policije, pored obaveza izlaska na teren odmah po prijavi nasilja i drugih mjera u skladu sa nadležnošću policije, policijske uprave USK u protokolu su uspostavile dodatne standarde rada:

---

<sup>38</sup> „Osigurati garancije, koje bi u procesima i djelovanjima koji se vrše, obezbijedile izbjegavanje mogućeg ponavljanja situacija koje bi mogle ugrožavati (viktimirati) žrtvu nasilja i odvratiti je od uključivanja u ponuđeni program zaštite“ – strana 6. Protokola (III Osnovni principi djelovanja)

**-informisanje žrtve o toku postupka, mjestu** gdje se nalazi počinilac i radnjama koje se prema njemu preduzimaju, pravima na zaštitu u skladu sa Zakonom o zaštiti od nasilja i mogućnostima izricanja zaštitnih mjera, **adresaru ustanova, organizacija i institucija u kojima može dobiti pomoć**, ohrabrvanje žrtve koja je uplašena da prijavi nasilje i svjedoči, **pismeno izvještavanje Centra** za socijalni rad o preduzetim mjerama i utvrđenom stanju, čuvanje tajnosti o boravku žrtve ukoliko je izmještena iz domaćinstva. Prema Protokolu, istrage u slučajevima nasilja u porodici vode **specijalizovani službenici (inspektor) odjela za maloljetničku delikvenciju i nasilje u porodici**. U standarde postupanja policije uključena su i 2 (dva) evidencionala obrasca.

**Centri za socijalni rad** u okviru protokola preuzimaju obaveze evidentiranja prijava nasilja, informisanje nadležnih institucija, rad sa žrtavama nasilja, evidenciju izrečenih zaštitnih mjera, rad sa počiniocima nasilja. Centar za socijalni se obavezuje da reaguje na svaku dojavu o počinjenom nasilju, čak iako je službenik o njoj **saznao putem medija** i preduzme radnje da prijavi nasilje i provede mjere socijalne zaštite. Posebna pažnja obavezna je za djecu žrtve nasilja. **Definisan je jedinstven obrazac za prijavu nasilja.** Centar je obvezan da žrtvu uputi pod kojim uslovima može ostvariti besplatnu pravnu pomoć.

Centar za socijalni rad je dužan dostaviti spisak dežurstava za dane vikenda i praznika i poslije radnog vremena, kako bi službenici centra bili dostupni na poziv policije i drugih potpisnica Protokola.

**Zdravstvene ustanove domovi zdravlja USK** Protokolom se između ostalog obavezuju **da sa sadržajem protokola bude upoznato svo medicinsko osoblje zdravstvenih ustanova i ovaj dokument bude dostupan svim zdravstvenim radnicima.** Kontrolu primjene protokola vrše direktor i glavna medicinska sestra u zdravstvenoj ustanovi.

**Protokolom se propisuje da zdravstvenom radniku za prijavu nasilja nije potrebna saglasnost pacijenta.** Pored preduzimanja obaveza iz nadležnosti zdravstvenih ustanova po definisanoj proceduri ustanove i ovog Protokola, **obezbjeduje se sva potrebna ljekarska pomoć štićenicima Sigurne kuće Bihać.** U Protokolu se ne otvara pitanje plaćanja

zdravstvenih usluga, pa se može prepostaviti da su zdravstvene usluge za žrtve nasilja besplatne, u skladu sa nekim od zakonskih propisa iz ove oblasti.

**NVO „Žene sa Une“ kao potpisnice protokola prihvatile su obavezu rada na SOS liniji za pomoć žrtvama nasilja, smještaj u sigurnu kuću, socijalno-pravno savjetovanje žrtava nasilja, rad na rehabilitaciji žrtava nasilja, psihosocijalni tretman počinioca nasilja i koordinaciju sa ostalim potpisnicima protokola.** Rad osoblja i stručnjaka/kinja „Žena sa Une“ u svim ovim oblastima detaljno je opisan, što je primjer dobre prakse u razbijanju predrasuda koje mogu postojati kod vladinih službenika o uključivanju nevladinih organizacija u sprečavanje i suzbijanje nasilja u porodici i važnosti sigurnih kuća za pružanje pomoći žrtvama. Takođe, službenici su na ovaj način u mogućnosti da žrtvama daju precizne informacije o pomoći koju će dobiti odlaskom u sigurnu kuću.

**Cilj Protokola postupanja odgojno-obrazovnih ustanova** je senzibilizacija stručnih osoba ovih ustanova za pojave nasilja u porodici koje doživljavaju djeca/učenici, otkrivanje nasilja i pružanje pomoći djetetu. Protokol obavezuje obrazovne ustanove **na stalnu edukaciju stručnog osoblja**, a u slučaju nasilja u koje su uključena djeca (vršnjačko nasilje) **škole su obavezne imenovati stručnu osobu koja će koordinirati aktivnosti** koje će se preuzimati u rješavanju problema, kao i osobu koja će je zamjenjivati. Detaljno su propisane i obaveze **koordinatora slučaja** i postupanja drugih stručnih osoba ustanove. Protokolom su propisane obaveze postupanja vezane za svako radno mjesto u školi, obaveze direktora i sekretara škole, dežurnog nastavnika/ce, razrednika/ce, predmetnog nastavnika/ce, psihologa i pedagoga, pomoćnog tehničkog osoblja u školi kao i obaveza da učenici budu informisani o Protokolu i pravilima postupanja u slučajevima nasilja među djecom i nasilja kojem su djeca izložena. Prema djeci žrtvama nasilja u porodici u školi su svi obvezni postupati obzirno, a škole se obavezuju Protokolom na jačanje vještina djece da prepoznaju i suprotstave se nasilju i uopšte vođenje programa prevencije nasilja za učenike.

**Pravosudni organi Unsko-sanskog kantona** Protokolom se obavezuju da što efikasnije iskoriste sve zakonske mogućnosti u svrhu zaštite članova porodice koji su izloženi nasilju i omoguće im sudsku zaštitu i uspostavljuju **načelo hitnosti postupanja** u slučajevima nasilja u

porodici. Ostali standardi postupanja sudova i tužilaštva u okviru su obaveza uspostavljenih zakonom o krivičnom postupku i Zakonom o zaštiti od nasilja u porodici.

**Načelnici općina Unsko-sanskog kantona** Protokolom prihvataju obavezu praćenja stanja u oblasti nasilja u porodici, uspostavljaju obavezu nadležnim općinskim službama da jednom godišnje sačinjavaju izvještaj o stanju koji se dostavlja na razmatranje Općinskom vijeću i preporuke i mjere za unapređenje i prevenciju suzbijanja uzroka nasilja u porodici. Godišnje izvještaje o stanju u oblasti nasilja u porodici općine će objavljivati u svom biltenu i na zvaničnim veb stranicama zajedno sa preporukama, mjerama i zaduženjima za unapređenje prevencije.

#### **V - Oblici, način i sadržaj saradnje**

U ovom dijelu Protokola potpisnici se obavezuju da će dalje uspostavljati saradnju sa institucijama i organizacijama koje mogu doprinijeti ili pomoći u konkretnom slučaju nasilja u porodici i boljoj zaštiti žrtve ili uopšte preventivnim aktivnostima (vjerske zajednice, porodična savjetovališta, nevladine organizacije, stručnjaci u ovoj oblasti i drugi..).

**Potpisnice Protokola imenuju po jednog predstavnika koji su zaduženi za saradnju i koordiniranje aktivnosti koje su predmet Protokola i oni zajedno čine Koordinacioni tim.** Koordinacioni tim je zadužen za izvještavanje o realizaciji Protokola, dalje razvijanje i unapređenje Protokola, razvijanje programa i mera za zaštitu porodica sa djecom od nasilja, bolju direktnu zaštitu žrtava i unapređenje rada sa počiniocima nasilja.

**U poglavlju VI Protokola** definisan je **način saradnje sa medijima** i obaveza svih potpisnika da svim medijima daju informacije bez ikakve diskriminacije.

**Poglavlje VII** određuje **obaveze evidentiranja nasilja** za sve potpisnike Protokola i **dostavljanje šestomjesečnih izvještaja Koordinacionom odboru** koji je ustanovljen ovim Protokolom. Jednom godišnje, a po potrebi i češće potpisnici Protokola dostavljaju resornim ministarstvima izvještaje o nasilju u porodici. Protokolom je definisana vrsta podataka koja se dostavlja (dob i spol žrtava i počinilaca, broj prijava nasilja, broj izrečenih zaštitnih mera i drugi podaci).

**VIII glava Protokola** su preporuke. Preporuka ima 6 (šest). Prva preporuka se odnosi na **formiranje mobilnih timova u lokalnim zajednicama** sa dosta preciznim opisom rada ovih timova. Druga preporuka se odnosi na izvještavanje o aktivnostima potpisnika Protokola prema Vladi kantona i prema općinama. Potom se preporučuje uspostavljanje **grupa samopomoći za žrtve i za počinioce nasilja**, istraživanje o uzrocima i rasprostranjenosti nasilja u porodici jednom u tri godine i kontinuirana analiza rezultata rada potpisnika Protokola, a najmanje jednom u dvije godine (evaluacija).

U Završnim odredbama definisan je način izmjena Protokola, obaveze potpisnika Protokola da informišu sve zaposlene u svojim službama o odredbama dokumenta. Protokol stupa na snagu danom potpisivanja.

### KANTON TUZLA

Kanton Tuzla spada u administrativna područja u BiH u kojem je multisektorska saradnja uspostavljena i standardizovana na oba nivoa vlasti (kantonalnoj i lokalnoj) i u svim opštinama/općinama.

U decembru 2009.g. izrađen je i potpisani „Protokol intervencija u slučajevima nasilja u porodici za Tuzlanski kanton“ kao obavezujući dokument kojim su jasno definirane uloge i zadaci nadležnih institucija u rješavanju problema nasilja. Protokoli intervencija u slučajevima nasilja u porodici za općine Kalesija i Živinice potpisani su u 2011/2012. godini<sup>39</sup> a u svim ostalim opštinama 2014. godine. Za analizu su odabrani protokoli za opštine Tuzlu i Teočak.

**Protokol u Tuzli** rađen je u okviru projekta “Povezivanje i jačanje profesionalaca koji rade na suzbijanju nasilja kroz provedbu i praćenje Protokola intervencija u Tuzlanskom kantonu i Županiji Posavskoj, FBiH”. Projekat je provelo U.G. „Vive žene“ u partnerstvu sa U.G. Društvo socijalnih radnika TK i uz finansijsku podršku Evropske unije. U okviru ovog projekta definisano je i potpisano 15 protokola na području Kantona Tuzla i Županije Posavske. U

---

<sup>39</sup>Protokol intervencije u slučajevima nasilja u porodici u općini Tuzla, 2014. godina, Uvod, strana 3

Županiji Posavskoj, pored protokola za područje kantona urađeni su i opštinski protokoli za Orašje, Domaljevac i Odžak. U Kantonu Tuzla, protokoli su potpisani u svim opštinama Kantona (11 opština/općina) u kojima prethodno nisu postojali. Svi protokoli datiraju iz 2014. godine.

### **TUZLA**

**Protokol u Tuzli** potpisali su načelnik Policijske uprave Tuzla, direktor JU Centar za socijalni rad Tuzla, direktor JZU Dom zdravlja Tuzla, predsjednik Općinskog suda Tuzla, direktor JU Osnovna škola Simin Han, načelnik Općine Tuzla i predsjednica UG „Vive Žene“. Protokol ima 4 cjeline ili poglavlja: Uvod, Obaveze i uloga nadležnih institucija, Završne odredbe i dio sa Prilozima (obrascima) kao dodatak sadržaju Protokola.

U uvodu Protokola date su definicije nasilja u porodici, apostrofiran ovaj vid nasilja kao ozbiljan društveni problem koji traži koordinisan odgovor društva i zajednice i kratak prikaz metodologije izrade protokola. U periodu od januara 2013. do novembra 2014. godine Udruženje građana „Vive Žene“ su pokrenule inicijativu izrade i usvajanja Protokola intervencija u slučajevima nasilja u porodici u općinama: Gračanica, Doboј Istok, Gradačac, Banovići, Kladanj, Lukavac, Gradačac, Sapna, Teočak, Ćelić i Tuzla. Prema ovim informacijama iz Protokola jasno je da su na području Kantona Tuzla uvedeni jedinstveni, ili približno jedinstveni standardi postupanja u slučajevima nasilja u porodici u svim lokalnim zajednicama, kao i da je ispoštovana zakonska obaveza iz Zakona o zaštiti od nasilja u porodici („Službene novine Federacije BiH“, broj 20/13, Član 39.) o uspostavljanju multidisciplinarni i koordinisane saradnje nadležnih organa i službi.

U Radnu grupu za područje općine Tuzla koja je radila na izradi Protokola imenovani su predstavnici/ce: Policijske stanice Tuzla, JU Centar za socijalni rad, Doma zdravlja Tuzla, Osnovne škole Tuzla, UG Vive žene i UG Društvo socijalnih radnika TK. Radna grupa je uspostavila referalni mehanizam za djelovanje u slučajevima nasilja u porodici i uradila tekst Protokola.

U Uvodu Protokola dat je i pravni osnov na kojem se temelje odredbe dokumenta. To su sljedeći propisi:

-Protokol intervencija u slučajevima nasilja u porodici za Tuzlanski kanton ( novembar 2009.)

Zakon o zaštiti od nasilja u porodici Federacije Bosne i Hercegovine („Službene novine FBiH, broj: 22/13 i 51/06);

Strateški plan za prevenciju nasilja u porodici za Federaciju Bosne i Hercegovine 2009-2010 („Službene novine FBiH“, broj 77/08);

Strategija prevencije i borbe protiv nasilja u porodici za BiH za razdoblje 2009 – 2011 („Službene novine BiH“, broj 70/09);

-Zakon o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini („Službene novine BiH“, broj 32/10);

-Krivični zakon Federacije BiH („Službene novine Federacije BiH“, broj 36/3, 37/3, 21/04, 69/04, 18/05);

-Porodični zakon Federacije BiH („Službene novine FBiH“, broj 30/05 i 41/05);

- Zakon o zabrani diskriminacije („Službene novine BiH“ broj 59/9).

U dijelu Protokola „**Obaveze nadležnih institucija**“ detaljno su razrađeni obaveze i način postupanja i rada svih 7 potpisnika/ca.

Obaveze definisane Protokolom za postupanje policije (Poličjska uprava Tuzla) odnose se na tri policijske stanice („Istok“, „Centar“ i „Zapad“) i odjeljenja kriminalističke policije (OKP).

Cilj protokola postupanja policije je da **zaštiti žrtvu od nasilja u porodici**, odnosno da **radi na suzbijanju nasilja u porodici u funkciji zaštite održivosti i zdravlja porodice i sprečavanja međugeneracijskog prijenosa nasilja u porodici**. Policija se obavezuje i na provođenje proaktivne strategije prevencije ovog i drugih krivičnih djela i pored drugih poslova iz domena policijskih nadležnosti da radom doprinosi **postizanju ravnopravnosti spolova**.

U načinu prijavljivanja i postupanja u slučajevima nasilja u porodici opisane su radnje policije, uključujući obrasce koje policijski službenici koriste (iz Pravilnika o načinu sprovođenja zaštitnih mjera iz nadležnosti policije)

U standarde postupanja, pored hitnosti intervencije, mogućnosti anonimnog prijavljivanja nasilja u porodici i standardnog policijskog rada, posebna pažnja data je **informisanju žrtve o toku postupka**.

*„Policjski službenici koji su lišili slobode počinitelja krivičnog djela i predali ga nadležnom Kantonalmu tužitelju, dužni su saznati odluku tužitelja o određivanju pritvora ili ako tužitelj nije odredio pritvor, **dužni su o tome odmah obavijestiti žrtvu nasilja**“.*

Takođe, značajno je što su detaljno propisane obaveze informisanja žrtve o njenim pravima: „*tokom postupanja policijski službenici dužni su na primjeren i jasan način upoznati žrtvu nasilja s njenim zakonskim pravima, posebno zaštitnim mjerama shodno Zakonu o zaštiti od nasilja u porodici* (Sl. Novine Federacije br. 20/13), kao i uslovima njihovog izricanja i primjene, te mjerama i radnjama koje će u daljem postupanju policija poduzeti protiv izvršioca/počinitelja nasilja, a koje su važne za zaštitu njene sigurnosti (npr. o privođenju izvršioca/počinitelja u prostorije policije, o eventualnom zadržavanju i određivanju pritvora prema izvršiocu/počinitelju od strane tužitelja, o puštanju počinitelja odmah nakon poduzetog ispitivanja, o važnosti samozaštitnog ponašanja i saradničkog odnosa žrtve na način kojim će pridonijeti postizanju svoje sigurnosti, **o adresaru ustanova, organizacija i ostalih institucija koje pružaju pomoć, podršku i zaštitu žrtvama nasilja u porodici**, o mogućnostima sklanjanja žrtve u odgovarajuće sklonište za žrtve nasilja u porodici).“ U slučaju smještaja žrtve u sigurnu kuću, policijski službenici se obavezuju da štitite tajnost lokacije gdje se žrtva nalazi, te da žrtva u prvih sedam (7) dana smještaja u sigurnoj kući ima kontakt samo sa službenim licima (policjskim službenicima i službenicima CSR).

U slučaju da osoba ne želi da prijavi da je bila žrtva nasilja, da li zbog osjećanja nezaštićenosti, nesigurnosti, straha od budućeg nasilja, emotivne i ekonomске vezanosti za partnera, sramote ili stida, te kao nade da će nasilje prestati, odnosno da se više neće ponoviti, policijski **službenici kroz obavljeni razgovor najprije trebaju ohrabriti žrtvu, upoznati je i sa njenim pravima i pridobiti njeno povjerenje, kako bi ista pristala na saradnju i procesuiranje izvršioca**, dio je standarda postupanja policijskih službenika defisan u Protokolu intervencije Općine Tuzla.

Obaveze i postupanje **Centra za socijalni rad** razrađene su sa mnogo manje detalja. Osim obaveze prijavljivanja i reagovanja na svaku prijavu nasilja, Centar za socijalni rad uspostavlja akivno dežurstvo tokom radnog vremena i pasivno van radnog vremena i vikendom (raspored pasivnog dežurstva i kontakt podaci dostavljaju se mjesечно policiji). Odazivaju se pozivu službenika policije radi zbrinjavanja žrtve nasilja u porodici, u saradnji sa policijom odlaze na teren, obavljaju razgovor sa žrtvom nasilja, prisustvuju saslušanju i rade na zbrinjavanju žrtve. Navedeni su i oblici saradnje sa drugim institucijama (sud, tužilaštvo), praćenje provođenja zaštitnih mjera i drugi poslovi koji su iz nadležnosti centra za socijalni rad ili su direktno propisani Zakonom o zaštiti od nasilja u porodici. Centar za socijalni rad preuzeo je i obavezu informisanja žrtve nasilja o mogućnostima korištenja besplatne pravne pomoći.

**JU Dom zdravlja Tuzla** svoje obaveze postupanja u slučajevima nasilja u porodici i rad na zaštiti žrtve nasilja definisala je u formi Procedure koja sadrži – Opštu izjavu o politici, Područje primjene, Distribuciju i nadzor, Proceduru i Reviziju. Pored opštih obaveza zdravstvenih radnika na pružanju pomoći žrtvama i prijavljivanju nasilja, kao standard postupanja značajan je dio o distribuciji i nadzoru.

„3.1. Šefovi službi i glavni tehničar Ustanove obavezni su da se sa ovom Procedurom upoznaju svi zaposlenici.  
 3.2. Ova Procedura mora biti postavljena na mjesto dostupno svim zaposlenicima  
 3.3. Svi zaposlenici su odgovorni za primjenu ove Procedure.  
 3.4. Direktor i glavni tehničar Ustanove periodično vrše provjeru pravilnosti primjene ove Procedure.“.

**Općinski sud Tuzla – Pravosudna tijela** - U dijelu Protokola koji se odnosi na nadležnosti i postupanje pravosudnih tijela navedena je konstatacija da su žrtve nasilja, prema službenim podacima na području Federacije BiH, najčešće osobe ženskog pola a počinioči uglavnom punoljetne osobe muškog pola, bračni i vanbračni supružnici, očevi i sinovi. Date su i definicije nasilja u porodici, sadržane u Zakonu o zaštiti od nasilja u porodici i Krivičnom

zakonu Federacije BiH, kao i zapažanje **da dosadašnji rad svih aktera nije dao očekivane rezultate u postizanju krivičnopravne zaštite protiv ove vrste nasilničkog ponašanja i oblika kriminaliteta.** U protokolu se pojavljuje i zanimljivo tumačenje odredbi Zakona o zaštiti od nasilja u porodici:

„Donošenje posebnog Zakona o zaštiti od nasilja u porodici (Službene novine FBiH broj 20/13), **koji je većem broju radnji nasilja u porodici dao značaj prekršaja u slučajevima kada počinjeno djelo nema elemente krivičnog djela.** Navedenim Zakonom su propisane novčane kazne i više posebnih zaštitnih mjera, koje se mogu izreći učiniocima, a njegova primjena imala je za cilj pružanje potpunije i hitnije zaštite osoba izloženih nasilju u porodici.“

Osim hitnosti postupanja u slučajevima izricanja zaštitnih mjera i obaveze dostavljanja **rješenja o izrečenoj zaštitnoj mjeri i žrtvi nasilja,** obaveze pravosudnih organa u Protokolu definisane su u skladu sa odredbama Zakona o zaštiti od nasilja.

Obaveze **Udruženja građana „Vive Žene“** u provedbi Protokola odnose se na:

- rad na SOS liniji za pomoć žrtvama nasilja;
- smještaj u sigurnu kuću;
- socijalno-pravno savjetovanje žrtava nasilja;
- rad na rehabilitaciji žrtava nasilja;
- psihosocijalni tretman počinioca nasilja;
- koordinaciju sa ostalim akterima u radu na slučajevima.

U okviru Protokola, „Vive žene“ kao potpisnice dale su standarde postupanja u radu na SOS liniji, sigurnoj kući i navele kriterije za prijem žrtava u sigurnu kuću:

**„Kriteriji za prijem (žrtava nasilja u sigurnu kuću)**

U sigurnu kuću mogu se primiti:

- osobe ženskog spola, žrtve nasilja u porodici, sa ili bez djece, u akutnoj psihoemotivnoj krizi,

koje nemaju podršku porodice i socijalne mreže;

- osobe koje imaju potrebu za stabilizacijom, refleksiju i proradu akutnih problema u posebnoj terapijskoj okolini (sigurnom okruženju).

U sigurnu kuću **nije moguće primiti:**

- osobe (žene žrtve nasilja) kojima je ranije prestalo pravo na boravak/tretman u sigurnoj kući, zbog kršenja pravila kućnog reda;
- osobe sa društveno negativnim ponašanjem, ovisnice o alkoholu ili drugim narkotičkim sredstvima;
- osobe sa psihijatrijskim dijagnozama ili osobe težeg zdravstvenog stanja kojima je neophodan ljekarski tretman.“

U Protokolu je definisana i obaveza finansiranje zbrinjavanja žrtava u sigurnu kuću iz javnih budžeta, u skladu sa Zakonom, bez preciziranja iznosa troškova.

U dijelu Protokola koji se odnosi na **obrazovne ustanove navedeno je da je „cilj protokola postupanja odgojno–obrazovne ustanove senzibiliziranje stručnih osoba odgojno-obrazovne ustanove za pojave nasilja u porodici koje doživljavaju djeca/učenici, te poduzimanje mjera radi otkrivanja i prijavljivanja problema i pomoći djetetu. Škola će kao odgojno-obrazovna ustanova pružiti pomoć u zaštiti djeteta/učenika u svim slučajevima kada se primjeti nasilje u porodici, zahtijevati pomoć i intervenciju drugih organa i institucija u slučajevima kada zbog porodičnog nasilja i drugih razloga djeca/učenici ispoljavaju delinkventno ponašanje u školi“**

**Općina Tuzla**, kao potpisnica Protokola se obavezuju da će preko Službe za razvoj, poduzetništvo i društvene djelatnosti prikupljati evidenciju nasilja u porodici od potpisnika protokola, pratiti stanje, te postupati u skladu sa smjernicama Gender centra Federacije Bosne i Hercegovine.

Načelnik općine Tuzla će zadužiti **Komisiju za jednakopravnost spolova**, da prati stanje nasilja u porodici, te da u saradnji sa nadležnom općinskom službom sačinjava i podnosi izvještaje o stanju nasilja u porodici, jednom godišnje **Općinskom vijeću Tuzla**, da izradi preporuke o mjerama koje je neophodno poduzeti s ciljem prevencije i suzbijanja uzroka nasilja u porodici.

**U Završnim odredbama naglašeno je sankcionisanje u slučaju propusta u izvršavanju ili neizvršavanja obaveza od strane nadležnog organa organizacije ili udruženja,. Odgovornost i sankcionisanje naglašeni su u opisima postupanja svih službenih lica, potpisnika Protokola.**

**Prilozi Protokolu su:**

Policija – Zapisnik o pruženoj intervenciji povodom prijave nasilja u porodici – Obrazac:

Utvrđeno činjenično stanje

Centar za socijalni rad – Jedinstven obrazac za prijavu nasilja u porodici

Obrazac 3 – Evidencija o izrečenim zaštitnim mjerama obaveznog psihosocijalnog tretmana i izvršenju mjera

Prilog 4 - SOS linija za žrtve nasilja u porodici - obrazac za evidenciju razgovora na SOS liniji

Prilog 5.- Protokol o prevenciji i postupanju u slučajevima nasilja među i nad djecom u školi

**Prilozi su dodati Studiji u dijelu: Dodatna dokumenta**

### **TEOČAK**

Protokol intervencije u slučajevima nasilja u porodici za područje općine Teočak rađen je iste godine i po istoj metodologiji, u okviru istog projekta kao i Protokol u općini Tuzla. Potpisnici Protokola su: Policijska uprava Teočak, JU Centar za socijalni rad, JZU Dom zdravlja, Predsjednik Općinskog suda Kalesija, Osnovna škola Teočak, Načelnik Općine Teočak i UG „Vive Žene“.

Pravni osnov i ciljevi Protokola definisani su na isti način kao u Protokolu općine Tuzla, **Policija Teočak** – Nadležnosti, intervencija i standardi postupanja policije u Protokolu za Teočak definisani su gotovo identično kao u Protokolu za Tuzlu, tako da se može zaključiti da su „Vive Žene“ u interakciji sa institucijama definisale **Standard postupanja policije** za Tuzlanski kanton.

Taj standard, pored navedenog u predstavljanju protokola Tuzla, uključuje: „Po prijavi nasilja, odmah i bez odlaganja uputiti na mjesto događaja, kada je moguće, najmanje dva policijska službenika/ce (po mogućnosti različitog spola) radi pružanja intervencije, tj. provjere dojave ili zahtjeva (provjeru je potrebno izvršiti i u slučaju zatvorenog stana/kuće, koristeći/primjenjujući policijska ovlaštenja). Temeljem uvida u zatečeno stanje odmah poduzimati mjere i radnje u cilju trenutne zaštite i pružanja potrebne zdravstvene i druge pomoći osobi oštećenoj nasiljem /žrtvi nasilja/, te sprečavanja počinitelja u dalnjem nasilničkom ponašanju.“

**Kao i Protokol za Tuzlu, i protokol za Teočak daje obrasce prijave nasilja za policiju, zdravstvene i ustanove socijalne zaštite**

„Organ starateljstva i zdravstvene ustanove prijavu nasilja u porodici vrše na Obrascu broj 1 a kada policijski službenik zaprimi usmenu prijavu sadržaj te prijave unosi na Obrazac broj 2“ (Obrasci propisani Pravilnikom o načinu provođenja zaštitnih mjera za počinioce nasilja u porodici koje su u nadležnosti policije /službene novine Federacije BiH broj 19/14) „

**Djeca - Ukoliko je nasiljem oštećeno dijete ili maloljetna osoba to obavezno navesti u Izvještaju o učinjenom krivičnom djelu i povezati se na član 222 stav 4. KZ FBIH i o tome odmah obavijestiti nadležnog kantonalnog tužioca.**

**Centar za socijalni rad Teočak /pomoć žrtvama nasilja/ - detaljno razrađuje korake postupanja i navodi ograničenja u kapacitetima:**

„Obzirom da ne posjedujemo kapacitete za savjetovanje, odnosno terapiju koju je neophodno provesti sa žrtvom, dužni smo istražiti mogućnosti u okruženju i o istim informisati žrtvu nasilja, odnosno kontaktirati odabranu instituciju i pomoći žrtvi da ostvari svoja prava“.

**U Prokolu je naglašena obaveza prijavljivanja nasilja, posebno za zdravstvene i socijalne radnike.**

„Zdravstveni i socijalni radnici koji tokom obavljanja svoje dužnosti saznaju za učinjeno nasilje u porodici dužni su prijaviti nasilje. Službena osoba koja ne izvrši obavezu

prijavljivanja nasilja u porodici čini prekršaj, koji se kaznjava novčanom ili kaznom zatvora“ (referisanje na zakon o zaštiti od nasilja). **Za zdravstvene radnike za prijavljivanje nasilja nije potrebna saglasnost pacijenta.**

Uloga pravosuđa definisana je na identičan način kao u protokolu za općinu Tuzla i u okviru je zakonskih nadležnosti ovog dijela vlasti.

**Općina Teočak** - Potpisnici Protokola se obavezuju da će organizovati i posebno voditi, svako iz svog domena nadležnosti, evidenciju nasilja u porodici, te iste uredno i redovno dostavljati Službi za opću upravu, boračko – invalidsku zaštitu i raseljena lica, Odsjek za društvene djelatnosti i opću upravu općine Teočak (u daljem tekstu nadležna služba). Općina Teočak će obavezati nadležnu službu općine za obavezno i uredno vođenje evidencije iz oblasti nasilja u porodici, te postupati u skladu sa smjernicama Gender centra Federacije Bosne i Hercegovine.

## KANTON SARAJEVO

Prema istraživanju rađenom za ovu studiju, prvi protokol o multisektorskoj saradnji potписан je na području Kantona Sarajevo, još 2004. godine. Ujedno Sigurna kuća Fondacije lokalne demokratije u Sarajevu je prva sigurna kuća za žene žrtve porodičnog nasilja koja je finansijski podržana i iz javnih budžeta (Vlade Kantona Sarajevo).

U cilju usaglašavanja protokola o saradnji na sprečavanju i suzbijanju nasilja u porodici sa Istanbulskom konvencijom i domaćim pravnim okvirom, u Kantonu Sarajevo inicirana je izrada novog **Protokola o radu i suradnji članova Koordinacionog tijela na prevenciji, zaštiti i borbi protiv nasilja u porodici** koji je početkom maja 2018. godine usvojila Vlada Kantona.

Potpisnici Protokola su: Ministarstvo za rad, socijalnu politiku, raseljena lica i izbjeglice Kantona Sarajevo, Ministarstvo unutrašnjih poslova, Ministarstvo zdravstva Kantona Sarajevo, Ministarstvo za obrazovanje, nauku i mlade, Ministarstvo pravde i uprave,

Tuzilaštvo Kantona Sarajevo, Fondacija lokalne demokratije, Udruženje „BH Novinari“ i Koordinacija invalidnih lica KS.

Inovativno u izradi Protokola je uključivanje strukovne organizacije novinara i udruženja osoba sa invaliditetom, kao jedne od naročito marginalizovanih grupa u javnim politikama prevencije porodičnog nasilja što je novi standard u mobilizaciji resursa za borbu protiv ove vrste nasilja.

Nacrt Protokola ima 8 poglavlja i više je od drugih protokola u Federaciji BiH rađen u formi podzakonskog akta. Poglavlja Protokola su:

**I. OPĆE ODREDBE -**

**II. CILJ PROTOKOLA**

**III. PRAVNI OSNOV**

**IV. MEĐUSOBNA SURADNJA**

**V. KOORDINACIONO TIJELO**

**VI. OBAVEZE POTPISNICA**

**VII. EVIDENTIRANJE PODATAKA I PREDLAGANJE AKTIVNOSTI ZA UNAPREĐENJE  
SISTEMA ZAŠTITE OD NASILJA**

**VIII. ZAVRŠNE I PRELAZNE ODREDBE**

Opšte odredbe i cilj Protokola definisani su u skladu sa zahjevima Zakona o zaštiti od nasilja u porodici i sa namjerom da se multidisciplinarni pristup prevenciji i suzbijanju nasilja u porodici uskladi sa međunarodnim standardima.

Pravni osnov takođe uključuje međunarodne dokumente koje je BiH ratifikovala iako ih takstativno ne navodi<sup>40</sup>: Kreatori i kreatorice Protokola su evaluirali prethodna iskustva u primjeni protokola o saradnji koji je bio na snazi od 2014. godine iako ih ne navode.

---

<sup>40</sup> „Ovaj Protokol je zasnovan na odredbama Zakona o ravnopravnosti spolova Bosne i Hercegovine, Zakona o zaštiti od nasilja u porodici Federacije Bosne i Hercegovine, Krivičnog zakona Federacije Bosne i Hercegovine, Zakon o socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti porodice sa djecom Kantona Sarajevo, drugim obavezujućim međunarodnim i domaćim zakonskim i podzakonskim propisima, strategijama i akcionim planovima kojima se uređuje ili unapređuje sistem zaštite od nasilja

Potpisivanjem ovog Protokola uspostavlja se **Koordinaciono tijelo za borbu, prevenciju i zaštitu od nasilja u porodici u Kantonu Sarajevo** kao tijelo koje osigurava provođenje multidisciplinarnog pristupa u prevenciji, unapređenju i razvoju sistema zaštite od nasilja u porodici. Koordinaciono tijelo čine predstavnici svih 9 potpisnika Protokola.

**Članom 7. Protokola definisani su poslovi i nadležnosti Koordinacionog tijela, koje treba da:**

- Razvija i unapređuje sistem prevencije i zaštite od nasilja u porodici kroz implementaciju mjera i programa podrške usvojenih na nivou Koordinacionog tijela i odobrenih od strane vlade KS
- Uspostavlja strateške smjernice za rješavanje identifikovanih problema u sistemu zaštite od nasilja u porodici;
- Izrađuje strateška i prateće dokumente radi realizacije aktivnosti na unapređenju i razvoju sistema prevencije i zaštite od nasilja u porodici;
- Uspostavlja suradnju sa svim ostalim institucijama, strukovnim udruženjima, pravnim licima, međunarodnim organizacijama i organizacijama civilnog društva radi unapređenja i razvoja sistema zaštite od nasilja u porodici;
- Prati provođenje ovog Protokola u okviru nadležnosti potpisnica i blagovremeno obavještava potpisnice o provođenju Protokola;
- Provodi aktivnosti u cilju osiguravanja djelotvornije pomoći i zaštite osoba izloženih nasilju u porodici;
- Planira i provodi aktivnosti za osiguravanje institucionalnog i svestranijeg tretmana počinitelja nasilja;
- Planira i provodi aktivnosti usmjerene na povećanje stepena informisanosti zainteresiranih osoba o mogućnostima prevencije i zaštite;

---

u porodici. Protokol uzima u obzir postignute rezultate i dobru praksu uspostvljenu na osnovu Protokola o radu i suradnji na prevenciji, zaštiti borbi protiv nasilja u porodici iz 2014 godine i rada Koordinacionog tijela na prevenciji, zaštiti i borbi protiv nasilja u porodici Kantona Sarajevo uspostavljenog na osnovu ovog Protokola“

- Osigurava realizaciju aktivnosti za senzibilizaciju javnosti o problemu nasilja u porodici , načinima i mogućnostima prevencije i zaštite
- Kreira, predlaže i realizira edukativne tematske programe i obuke , namijenjene profesionalcima u sistemu zaštite od nasilja prema stvarnim potrebama samostalno ili u suradnji sa drugim institucijama, strukovnim udruženjima,pravnim licima,međunarodnim organizacijama i organizacijama civilnog društva;
- Razvija sistem servisa podrške za osobe s invaliditetom
- Osigurava realizaciju aktivnosti na podizanju svijesti o pravima, potrebama i mogućnostima osoba s invaliditetom
- Planira i provodi aktivnosti za informisanje osoba sa invaliditetom o problemu nasilja prevnciji i načinima zaštite od nasilja;
- Planira i provodi i druge aktivnosti koje su usmjerene na unapređenje sistema prevncije i zaštite od nasilja u porodici;

**Koordinaciono tijelo ima obavezu održavanja sastanaka svaka tri mjeseca, kao i vanrednih sastanaka na zahtjev potpisnica protokola, odnosno članova/ica tijela i podnosi izvještaj o radu Vladi Kantona jednom godišnje.**

**Protokol Kantona Sarajeva uspostavlja i standarde rada i pomoći žrtvama koji su novina za sadržaj ovih dokumenata u Federaciji BiH (u odnose na one koji su obuhvaćeni Studijom):**

- Za osobe smještene u Sigurnu kuću u saradnji sa psihosocijalnim timom, izraditi individualni plan podrške za žrtvu
- Omogućiti kontakte u kontrolisanim uslovima djeci s počiniteljima nasilja.
- Po mogućnosti odrediti jednu osobu za vođenje slučaja sa kojom će žrtva nasilja uvijek kontaktirati (voditelj slučaja).

- **Za slučajeve nasilja u kojim prijeti izrazita opasnost po žrtvu zatražiti formiranje kriznog tima sastavljenog od voditelja slučaja, policijskog službenika i predstavnika Sigurne kuće radi izrade i provođenja plana zaštite žrtve.**
  
- U skladu sa potpisanim Protokolom o saradnji između JU Kantonalnog Centra za socijalni rad Sarajevo i Fondacije lokalne demokratije o međusobnoj saradnji u radu Mobilnog tima, izraditi mjesečni plan posjete porodicama bivših korisnika/ca skloništa u svrhu praćenja stanja u porodici , preveniranja ponovoljenog nasilja i terapeutskog rada sa porodicom, uključujući i počinitelja nasilja.
- Izvršiti terensku provjeru porodice odnosno oštećene osobe u kojoj je evidentirano nasilje u porodici u pravilnim razmacima unutar šest mjeseci, a po potrebi i češće u dužem trajanju, u slučaju gdje su izrečene zaštitne mjere koje su u nadležnosti policije.
- Izraditi analizu rizika učinioца nasilja ( za policiju)
- Obrazovne ustanove su dužne su istaknuti na vidljivo mjesto informacije (plakati) o dostupnosti SOS telefona za prijavu nasilja u porodici, kao i ostalih servisa podrške i zaštite.

Ministarstvo zdravstva Kantona Sarajevo osigurat će provođenje ovog protokola u okviru Domova zdravlja, ambulanti porodične medicine, Centara za mentalno zdravlje, Zavoda za hitnu medicinsku pomoć, Kliničkog centra Univerziteta u Sarajevu, na području Kantonu Sarajevo, sa ciljem osiguravanja zdravstvene zaštite, pomoći i podrške žrtvama porodičnog nasilja

Obaviti pregled žrtve nasilja u porodici i ako nema status zdravstveno osiguranog lica; Odrediti prioritet pregleda žrtve nasilja u porodici u odnosu na druge pacijente ukoliko je žrtva zadobila fizičke ozljede ili ukoliko takav zahtjev postavi službenik policije ili Službe socijalne zaštite koji su u pratnji žrtve;

## ŽUPANIJA POSAVSKA

**P R O T O K O L** o postupanju u slučaju nasilja u obitelji za područje Županije Posavske potписан je u martu 2014. godine, a koordinaciju aktivnosti na izradi protokola radile su „Vive Žene“ iz Tuzle.

Protokol ima 4 poglavlja, ***Uvod, Pravni okvir, Uloga i zadaci nadležnih tijela i Završne odredbe.*** U dijelu protokola koji se odnosi na uloge i zadatke nadležnih tijela uključeni su Ministarstvo unutrašnjih poslova, Ministarstvo zdravstva, rada i socijalne politike, centri za socijalni rad, zdravstvene ustanove, Ministarstvo znanosti, kulture i športa, sudovi i tužiteljstvo, općine i nevladine organizacije. Dakle protokol je obuhvatio i direktne izvršioce, subjekte zaštite, ali i tijela vlade Kantona koja kreiraju i predlažu politike i mjere, kao i predstavnike sudske vlasti.

U Uvodu Protokola navodi se da je cilj dokumenta da osigura uvjete za cjelovit rad nadležnih tijela, a radi unaprjeđenja zaštite i pružanja pomoći žrtvi nasilja u obitelji, **kao i promjeni vrijednosnog sustava u cilju nenasilnog rješavanja sukoba i dosljednoj primjeni važećeg zakonodavstva te uvažavanja ravnopravnosti spolova.**

Protokolom se želi propisati standardizacija postupaka svih mjerodavnih tijela u slučaju kada se dogodi nasilje u obitelji s tim što pod pojmom „nasilje u obitelji“ podrazumijevamo sve radnje koje su obuhvaćene člankom 7. Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji FBiH („Službene novine Federacije BiH“, broj: 20/13).

**U poglavlju u kojem je definisan pravni okvir na kojem se temelji Protokol, navedeni su sljedeći zakoni i podzakonski akti:**

- Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji Federacije BiH („Službene novine Federacije BiH“, broj: 20/13);
- Obiteljski zakon Federacije BiH („Službene novine Federacije BiH“, broj: 35/05);
- Kazneni zakon Federacije BiH („Službene novine Federacije BiH“, broj: 36/03, 37/03, 21/04, 69/04, 18/05, 42/10 i 42/11);
- Zakon o jednakopravnosti spolova BiH („Službeni glasnik BiH“, broj: 16/03);

- Zakon o socijalnoj zaštiti Županije Posavske ("Narodne novine Županije Posavske", broj: 5/04 i 7/09);
- Zakon o osnovama socijalne zaštite, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti obitelji s djecom („Službene novine Federacije BiH“, broj: 36/99, 54/04, 39/06 i 14/09);
- Pravilnik o načinu provedbe zaštitnih mjera koje su u nadležnosti policije („Službene novine Federacije BiH“, broj: 9/06);
- Pravilnik o načinu i mjestu provedbe zaštitne mjere obveznog liječenja od ovisnosti od alkohola, opojnih droga ili drugih psihotropnih supstancija učinitelja nasilja u obitelji („Službene novine Federacije BiH“, broj: 23/08);
- Pravilnik o načinu i mjestu provedbe zaštitne mjere obveznog psihosocijalnog tretmana učinitelja nasilja u obitelji („Službene novine Federacije BiH“, broj: 60/06).

Polazeći od zakonskog okvira potpisnici Protokola se obavezuju da za područje Županije propišu načela i procedure, te regulišu smještaj žrtava nasilja u obitelji.

#### Temeljna načela pri postupanju sa žrtvama nasilja su:

- postići da se problem nasilja u obitelji ne tretira kao privatni već kao javni društveni problem;
- informirati žrtve nasilja o mogućnosti prijave nasilja i zaštititi ih;
- postupajući prema žrtvama nasilja, nadležna tijela i ustanove dužne su osigurati rodnoosjetljiv tretman;
- postupajući prema žrtvi, nadležna tijela i ustanove dužne su postupati prema načelu najboljeg interesa žrtve, vodeći računa o njenom zdravstvenom, emocionalnom i psihofizičkom stanju;
- savjetovati se i uvažavati preporuke stručnjaka o načinu postupanja sa žrtvama nasilja;
- počinitelja nasilja upoznati s mogućnostima uključivanja u psihosocijalni tretman bez prejudiciranja njegove kaznene odgovornosti, s ciljem pomoći u promjeni njegovog ponašanja;

- obavijestiti stranku – žrtvu nasilja o dalnjem postupanju.

**Protokol predviđa da svaka potpisnica preuzme svoj dio obveza sukladno zakonu ili javnoj ovlasti, te uređuje partnerske odnose i redoslijed postupanja aktera pri prijavi nasilja.**

- 1.1. Ukoliko se nasilje prijavi policiji**, ona u svim slučajevima obavještava centar za socijalni rad, a po potrebi i nadležnu zdravstvenu ustanovu. Očevid i druge izvide kaznenih djela vrši policija, a djelatnici centara za socijalni rad, po potrebi i mogućnostima, izlazit će na mjesto izvršenja nasilja u obitelji.
- 1.2. Ukoliko se nasilje u obitelji prijavi centru za socijalni rad** (u dalnjem tekstu: centar), centar obavještava policiju, a njegovi djelatnici, ovisno o potrebi i mogućnostima, zajedno s policijskim službenicima izlaze na mjesto izvršenja nasilja u obitelji.
- 1.3. Ukoliko se nasilje u obitelji prijavi nevladinim organizacijama** koje se bave problemom nasilja u obitelji (uključujući SOS telefon), one su obvezne slučaj prijaviti i centru i policiji.
- 1.4. Ukoliko žrtva sama zatraži medicinsku pomoć**, obveza je zdravstvene ustanove slučaj nasilja prijaviti i policiji i centru, te omogućiti izdavanje ozljednog lista uzimajući u obzir stanje žrtve.

U poglavlju ***Uloga i zadaci nadležnih tijela za sva nadležna tijela obuhvaćena Protokolom*** prpisana je obaveza kontinuirane prevencije nasilja u obitelji. Prevencija nasilja u obitelji, prema Protokolu, podrazumijeva tri kategorije:

1. **primarna prevencija**: sprječavanje pojave nasilja, podizanje svijesti, kampanje, edukacija i edukativni programi za djecu i adolescente;
2. **sekundarna prevencija**: identifikacija čimbenika rizika i rizičnih skupina, ostvarivanje pomoći, otvaranje SOS telefona i pravno savjetovanje;
3. **tercijarna prevencija**: provedba odredaba koje sprječavaju pojavu daljnog nasilja, kao što je pružanje izravne pomoći žrtvama nasilja,

otvaranje sigurnih kuća, učinkovite policijske intervencije, sudske presude, te rad s nasilnicima.

U dijelu obaveza koje Protokolom preuzima **Ministarstvo unutrašnjih poslova**, precizno su definisani koraci postupanja policije. Policija je dužna još pri bilježenju prijave nasilja da prikupi što više podataka kako bi intervencija bila što efikasnija: „broj policajaca koji izlaze na intervenciju, ovisiti o sigurnosnoj procjeni, ali preporučuje se da na intervenciju izdaju minimalno dva policijska službenika“. Protokol naglašava važnost uključivanja policijskih službenica, ukoliko su žrtva ili počinilac nasilja ženskog pola.

Policija Županije Posavske preuzima obavezu obavještavanja žrtve o rezultatima istrage i daljem postupanju, nakon što istraga bude završena.

**Ministarstvo zdravstva, rada i socijalne politike** će inicirati izmjene odredbi Zakona o socijalnoj zaštiti Županije Posavske ("Narodne novine Županije Posavske", broj: 5/04 i 7/09) i njegovo usklađivanje sa zakonskim rješenjima, kojima se regulira oblast nasilja s ciljem definiranja žrtava nasilja kao korisnika socijalne zaštite, što ukazuje da žrtve nasilja u porodici/obitelji prije potpisivanja Protokola nisu imale prava na socijalnu zaštitu.

Ministarstvo će u okviru svojih nadležnosti koordinirati i usklađivati aktivnosti na unapređenju rada zdravstvenih ustanova i centara za socijalni rad u Županiji Posavskoj u cilju prevencija i spriječavanja nasilja u obitelji, kao i poduzimanje zaštitnih mjera prema osobama izloženim nasilju.

Isto tako, Ministarstvo će izraditi jedinstvene obrasce za prijavu i evidenciju nasilja u obitelji, te sa istim upoznati ustanove iz svoje nadležnosti.

Obaveze **centara za socijalni rad** Protokolom su detaljno razrađene i imaju karakter instrukcija, odnosno standarda postupanja koji su utemeljeni na normativima porodično pravne i socijalne zaštite i obaveza po osnovu Zakona o zaštiti od nasilja u porodici. Za socijalne radnike propisana je obaveza regovanja i postupanja i u slučajevima kada se o nasilju u porodici sazna posredstvom medija, što je prisutno u većini protokola koji su rađeni na prostoru Federacije Bosne i Hercegovine.

Obaveze zdravstvenih ustanova u skladu su sa normama Zakona o zaštiti od nasilja, uključuju obavezu prijave nasilja, senzibilisan pristup žrtvi, evidentiranje, liječenje i druge obaveze koje su u nadležnosti zdravstvenih ustanova.

**Ministarstvo prosvjete, znanosti, kulture i športa** Protokolom se obavezuje da daje preporuke školama da u okviru nastavnih i vannastavnih aktivnosti sa učenicima promoviraju modele nenasilne komunikacije, međusobne tolerancije i uvažavanja kroz organiziranje tribina, roditeljskih sastanaka, učeničkih radionica, priredbi ili na druge odgovarajuće načine.

U slučaju uočavanja znakova nasilja ili prijave nasilja razrednik, odgojitelj, učitelj, pedagog ili ravnatelj škole/dječjeg vrtića, dužni su da postupaju po smjernicama koje su u Protokolu definisane i u skladu su sa zakonskim normama iz oblasti zaštite djece.

**Pravosudna tijela** obvezuju se da će što učinkovitije iskoristiti sve zakonske mogućnosti propisane pozitivnim propisima, kako bi žrtvi nasilja omogućili sudsku zaštitu, radi zaštite njenog psihofizičkog integriteta i temeljnog prava na život bez nasilja.

Pravosudna tijela (sudovi i/ili tužiteljstvo), između ostalog, Protokolom se obavezuju da će „u predmetima vezanim uz nasilje postupati žurno i osigurati zaštitu žrtve nasilja pri dolasku na sud i unutar suda, omogućavanjem davanja iskaza odvojeno od počinitelja, te fizičkom zaštitom žrtve u suradnji s policijom“.

**Općine Orašje, Odžak i Domaljevac - Šamac** obvezuju se, na prijedlog nadležnih centara za socijalni rad, žrtvama obiteljskog nasilja sa svojih područja osigurati materijalnu i drugu vrstu pomoći.

Nevladine organizacije (u dalnjem tekstu: NVO) poduzimat će aktivnosti u cilju senzibiliziranja javnosti o problemu nasilja u obitelji, sukladno svojim mogućnostima. O svim saznanjima o slučajevima nasilja u obitelji informirat će nadležne institucije. NVO poduzet će sve mjere iz svoje nadležnosti kako bi pomogle žrtvama nasilja u obitelji.

Kao potpisnice ovog protokola, NVO će postupati na sljedeći način:

- u slučaju saznanja o nasilju u obitelju informirat će nadležne državne institucije, prije svega policiju i centre za socijalni rad;
- omogućavat će smještaj žrtve nasilja u sigurnu kuću na pismeni prijedlog policije ili mjerodavnog centra za socijalni rad sukladno raspoloživim kapacitetima;
- **uslijed hitnosti slučaja može samostalno zbrinuti žrtvu u sigurnu kuću, te potom odmah obavijestiti policiju i centar za socijalni rad;**
- smještaj žrtve u sigurnu kuću može uslijediti samo uz suglasnost same žrtve i uz uvjet prihvatanja pravila kućnog reda;
- za vrijeme smještaja u sigurnoj kući osiguravat će žrtvi nasilja osnovne egzistencijalne potrebe (hrana, higijena i sl.) i psihosocijalnu potporu;
- za vrijeme smještaja u sigurnoj kući posredovat će kod ostvarivanja drugih prava žrtve u suradnji s drugim institucijama (zdravstvena, socijalna, pravna pomoć);
- vodit će dokumentaciju o prihvatu žrtve, poduzetim aktivnostima i eventualnim provedenim psihološkim tretmanima;
- o napuštanju sigurne kuće u pismenoj formi informirat će mjerodavni centar za socijalni rad.

U Završnim odredbama naglašeno je da je Protokol sačinjen u skladu sa zakonskim propisima. Po donošenju ovog Protokola zadužuju se sva resorna Ministarstva da upoznaju tijela i ustanove iz svoga djelokruga s činjenicom njegova donošenja i svrhom donošenja, da osiguraju njegovu dostupnost i poduzmu sve potrebne mjere radi njegove dosljedne primjene.

Odgovorne osobe nadležnih tijela, koja su odgovorna za primjenu ovog Protokola, svojim potpisom potvrdit će upoznatost s njegovim odredbama i preuzeti odgovornost za njegovu primjenu.

Protokol Županije Posavske je jedini koji u svom tekstu propisuje i obavezu objavljivanja u službenim glasnicima kantona i općina potpisnica i tako dokumentu daje snagu javnog dokumenta i pravnog akta:

**„Ovaj Protokol stupa na snagu danom potpisivanja i objavit će se u „Narodnim novinama Županije Posavske“ kao i u službenim glasnicima općina potpisnica Protokola.“**

Protokol su potpisali ministri navedenih ministarstava, direktori/ravnatelji centara za socijalni rad u Orašju, Odžaku i Domaljevcu, načelnici općina Orašje, Odžak i Domaljevac, Glavni kantonalni tužilac i predsjednica Županijskog suda. Od NVO potpisnice Protokola su predsjednica UG Vive žene i predsjednica Udruge „Mozaik“ Odžak.

### **ORAŠJE**

Protokol intervencija u slučajevima nasilja u obitelji za općinu Orašje potpisana je u novembru 2014. godine u okviru već navedenog projekta podržanog od Evropske unije koji su vodile „Vive Žene“ i u okviru kojeg su razvijani protokoli intervencije na području Kantona Tuzla.

U Uvodu Protokola intervencije naveden je i kratak istorijat nastanka dokumenta. Prethodno potpisani „Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji za područje Županije Posavske“ navodi se „kao obavezujući dokument kojim su jasno definirane uloge i zadaci nadležnih institucija u rješavanju problema nasilja“.

Kao cilj Protokola navedeno je „osiguranje uslova za djelotvoran rad nadležnih institucija radi unaprjeđenja zaštite i pomoći žrtvama nasilja u obitelji, te pomoći počiniteljima nasilja u promjeni njihovog ponašanja odnosno promjeni vrijednosnog sistema u cilju nenasilnog rješavanja sukoba i uvažavanja ravnopravnosti spolova.“

Uporedo sa završnim aktivnostima izrade i potpisivanja Protokola o postupanju na županijskom nivou, Udruženje građana „Vive Žene“ Tuzla, početkom 2013. pokrenulo je

inicijativu prilagođavanja i izrade Protokola postupanja za lokalni nivo, odnosno tri općine Županije Posavske, Orašje, Domaljevac i Odžak. S tim ciljem formirana je Radna grupa, čijim radom je omogućeno praćenje i prilagođavanje „Protokola postupanja u slučaju nasilja u obitelji za Županiju Posavsku“ mogućnostima i potrebama lokalne zajednice, te adekvatnije povezivanje i djelovanje institucija, kao i razvoj multidisciplinarnog pristupa u prevenciji, direktnoj zaštiti i zbrinjavanju žrtava nasilja u obitelji.

Članovi Radne grupe su bili predstavnici/ce sljedećih institucija:

- Općina Orašje – Služba opće uprave, branitelja i društvene djelatnosti
- JZU Dom zdravlja Orašje
- JU Centar za socijalni rad Orašje
- Općina Domaljevac/JU Centar za socijalni rad Domaljevac
- Policijska uprava Orašje/Policijska stanica Orašje
- Policijska uprava Orašje/Policijska stanica Domaljevac
- Općinski sud Orašje
- JU Srednja strukovna škola Orašje
- JU Srednjoškolski centar fra Martina Nedića
- Županijski zavod za pravnu pomoć Županija Posavska - Ured u Odžaku
- Kantonalno Tužilaštvo
- Ministarstvo zdravstva, rada i socijalne politike Županije Posavske
- Ministarstvo unutarnjih poslova Županije Posavske
- Ministarstvo prosvjete, znanosti, kulture i športa
- Predstavnici/ce Udruženja građana „Vive Žene“ Tuzla, Centar za terapiju i rehabilitaciju

Protokol su potpisali načelnik općine Orašje, načelnik Policijske uprave/policijska stanica Orašje, ravnateljica Doma zdravlja, ravnatelj Centra za socijalni rad u Orašju, predsjednik Općinskog suda u Orašju, direktor/ravnatelj Srednjoškolskog centra fra Martin Nedić u Orašju, ravnatelj Srednje strukovne škole u Orašju, ravnateljica Županijskog zavoda za pravnu pomoć, Ured u Orašju i predsjednica UG „Vive žene“ iz Tuzle.

**Pravni osnov** za razradu protokola istovjetan je onom koji je naveden u Protokolu Županije, uz dodavanje Županijskog Protokola kao dokumenta sa pravnom snagom.

Protokol intervencije općine Orašje ima sličan raspored poglavlja/strukturu kao protokoli koji su potpisivani na području Kantona Tuzla, uz uvod, obaveze i ulogu nadležnih institucija i službi, završne odredbe, dodatak protokolu su prilozi u vidu obrazaca koji koriste različiti potpisnici Protokola.

**Što se tiče policije, zadržane su odredice o postupanju iz županijskog Protokola. Rad Centra za socijalni rad razrađen je u više cjelina: Saznanje o nasilju, Prijava policiji, Kontakt sa žrtvom, Postupanje sa žrtvom obiteljskog nasilja, Specifičnosti postupanja kada su u obitelji djeca, Izvještavanje i dostava podataka.**

Među standardima rada **Centra za socijalni rad**, u dijelu koji propisuje postupanje sa žrtvom obiteljskog nasilja, navedeno je: „Prilikom postupanja u slučaju nasilja u obitelji posebno naglašava obvezu centra za socijalni rad, da sa žrtvom postupa sa osobitom osjetljivošću za problem obiteljskog nasilja, njegove uzroke i različite pojavnne oblike, te da se tijekom svakog postupanja žrtvi iskazuje osobito razumijevanje spram problema obiteljskog nasilja. Navedeno je sukladno zadaći centra da zaštiti žrtve i pruži im potrebnu pomoć. Da bi se ovakav pristup žrtvi ostvarivao, nužna je dobra sposobljenost i senzibilizacija stručnih radnika centra za problem obiteljskog nasilja. Stručni radnici trebaju imati dovoljno znanja o obiteljskom nasilju, a posebice o njegovim posljedicama na funkciranje žrtava i obitelji. U postupcima koji se vode pred centrom zbog nasilja, vrlo je važno omogućiti žrtvi da neometano iznese sve činjenice važne za utvrđivanje počinjenog nasilja. To znači da je potrebno osigurati zaseban prostor i vrijeme za iskaz žrtve, uvijek odvojeno od počinitelja nasilja.“

**U standardima rada Doma zdravlja navodi se da žrtvama nasilja je danonoćno na raspolaganju hitna služba i kontinuirana psihosocijalna podrška u okviru Centra za mentalno zdravlje i u saradnji sa Centrom za socijalni rad.**

**Pravosudna tijela navode standarde definisane Zakonom o zaštiti od nasilja i načelima krivičnog postupka, slično kao i obrazovne ustanove.**

**Općina Orašje** se obavezuje da će, na prijedlog nadležnog Centra za socijalni rad, žrtvama nasilja u obitelji, sa svog područja osigurati materijalnu i drugu vrstu pomoći. Općina Orašje će obavezati Komisiju za ravnopravnost spolova općine Orašje, da prati stanje nasilja u obitelji na području Općine, te da u saradnji sa nadležnim službama i ustanovama kojima je osnivač Općina podnosi izvještaj o stanju nasilja u obitelji jednom godišnje Općinskom vijeću, potom da izradi preporuke o mjerama koje je neophodno poduzeti s ciljem prevencije i suzbijanja uzroka nasilja u obitelji. Općinsko vijeće će javno objavljivati usvojeni izvještaj o stanju nasilja u obitelji, zajedno sa svojim zaključcima, preporukama i zaduženjima.

Županijski Zavod za pružanje pravne pomoći Županije Posavske je ustanovljen u septembru 2010. godine. Opće nadležnosti i ovlaštenja Zavoda regulirana su Zakonom o pružanju pravne pomoći („Narodne novine Županije Posavske“ broj 3/10). Strateški cilj Zavoda je u pružanju besplatne pravne pomoći kategoriji građana sa prebivalištem na području Županije Posavske a koju čine tri općine (Orašje, Odžak i Domaljevac) a koji ne mogu platiti odvjetničke usluge jer su bez imovine ili slabog imovnog stanja. Zavod pruža usluge iz dva ureda, na dvije općine i to Odžak i Orašje i nema teritorijalnih ograničenja kod obraćanja stranaka – zahtjeva za pravnu pomoć.

**Praksa rada Zavoda je pokazala da bi trebalo izvršiti izmjene i dopune postojećeg Zakona o pružanju pravne pomoći u okviru postojećih nadležnosti. Naime, sve je izraženije postala potreba da u naše korisnike pravne pomoći uvrstimo i posebne kategorije građana bez obzira na imovno stanje a koji se sukladno posebnom Zakonu kao u konkretnom slučaju nasilja u obitelji su prepoznate kao žrtve nasilja da bi im se mogla pružiti besplatna pravna pomoć kako bih žrtva u što kraćem vremenskom intervalu – hitno bila zaštićena i odvojena od strane počinioca. U suradnji sa Vladom Županije Posavske, tokom 2012. godine, nakon obrazloženja rješenja ukazanih potreba za izmjenom i dopunom pružanja pravne pomoći žrtvama nasilja u obitelji u zaštiti njihovog tjelesnog i duševnog integriteta, u vidu počinjenog nasilja, te intervencija prema Policijskoj upravi, Centru za socijalni rad, Pravosuđu, Tužiteljstvu Županije Posavske, u vidu sastavljanja pismenih podnesaka i zahtjeva za**

izricanjem zaštitnih mjera, postojeći Zakon je usvojen, te stupio na snagu nakon objave u „Narodnim novinama Županije Posavske“ broj 2/13.

Tokom 2013. i 2014. godine, Zavod za pružanje pravne pomoći Županije Posavske stoji na usluzi svim potencijanim korisnicima iz kategorije žrtava nasilja u obitelji, te je dužan u okviru svoje nadležnosti poduzeti sve radnje kako bi se žrtva nasilja mogla adekvatno zaštитiti

Što se tiče obrazaca za podnošenje zahtjeva, Zavod ima tipski obrazac, koji obuhvata i žrtve nasilja u obitelji – **Prilog 1**

Opis obaveza koje Protokolom preuzima UG „Vive žene“ isti je kao i protokolima sa područja kantona Tuzla.

U Prilozima, u već navedeni obrazac Zavoda za pravnu pomoć, uvršteni su obrasci rada „Vive žene“.

U Završnim odredbama Protokola naglašena je odgovornost postupanja službenika. Za razliku od Županijskog, u općinskom Protokolu se ne navodi objavljivanje u službenom glasniku ili na drugi način koji bi bio dostupan javnosti.

### **HERCEGOVAČKO-NERETVLJANSKI KANTON**

U Uvodu, potpisnici Protokola polaze od evidentiranog stanja u oblasti nasilja u porodici i konstatuju: „Uzimajući u obzir službene podatke Hercegovačko Neretvanskog Kantona (u daljem tekstu HNK) o slučajevima nasilja evidentno je da su najčešće žrtve nasilja žene različite životne dobi i porodičnog statusa a najčešći počinitelji su muškarci – bračni ili vanbračni drugovi, očevi ili sinovi“.

Protokolom pomoći žrtvama nasilja će se osigurati kompletna i adekvatna pomoć ženama - žrtvama nasilja u HNK na „način da im se pomogne da se oslobole nasilnika i ne podlegnu daljem nasilju, da se reintegrišu u društvo i vrate svoje samopouzdanje“.

Ovaj Protokol, usaglasili su potpisnici, utvrđuje nadležnosti vezane za pomoć i podršku žrtvama nasilja u HNK.

Protokol se temelji na slijedećim zakonima i podzakonskim aktima:

- Zakon o zaštiti od nasilja u porodici,(SL.N. FBiH 22/05),
- Porodični zakon, (Sl. N. FBiH 35/05)
- Krivični zakon, (Sl. N. FBiH 36/03)
- Zakon o jednakosti spolova, (Sl. Glasnik BiH 16/03)
- Zakoni o socijalnoj zaštiti (Sl. N. HNK 3/05)
- Zakoni o socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti porodice sa djecom FBiH
- Pravilnika o načinu i mjestu provedbe zaštitne mjere obaveznog psihosocijalnog tretmana učinilaca nasilja u porodici

Protokol pomoći žrtvama nasilja će odrediti principe, procedure, smještaj žrtava i finansije.

Potpisnici Protokola su: Ministarstvo zdravstva, rada i socijalne politike, Ministarstvo unutrašnjih poslova, Za Ministartvo finansija, Udruženje „ŽENA BiH“, CARITAS Mostar i Centar za žene Mostar, čime se ovaj protokol razlikuje od većine kantonalnih protokola u FBiH, sa aspekta uključenih aktera.

Principi na kojima se zasniva rad potpisnika Protokola slični su principima većine drugih protokola, posebno na području Federacije. Naglašeno je da je potrebno Protokolom postići da se nasilje u porodici tretira kao javni a ne privatni problem, da se izbjegava sekundarna viktimizacije žrtava, interes žrtve postavlja na prvo mjestu u postupanju institucija, informisanje žrtava o toku postupka i drugo.

Procedure u Protokolu određuju ko, šta i na koji način treba da radi, kao i odgovorne sa aspekta vrste pomoći. **Protokol izričito propisuje obavezu da na prijavu nasilja zajedno odlaze centar za socijalni rad i policija.**

**U** dijelu Protokola koji definiše **saradnju nadležnih tijela, postupanje policije** opisano je slično protokolu Županije Posavske i protokolima u RS, sa manje detalja nego protokolima u Kantonu Tuzla i USK (nije naglašena obaveza informisanja i upućivanja žrtava).

Obaveze Centra za socijalni rad opisane su precizno i detaljno i najkvalitetnije i najpotpunije u odnosu na postupanje centara usvim drugim protokolima i može se uzeti kao standard za definisanje postupanja ovog subjekta zaštite. Zbog toga će dio protokola HNK koji se odnosi na postupanje centra da socijalni rad da bude uvršteno u dio Zaključaka i preporuka, Preporučeni standardi.

Obaveze zdravstvenih ustanovana pružanju pomoći žrtvama i prijavljivanju nasilja u opisu se ne razlikuju od drugih protokola i ne obezbjeđuju mjere za koordinaciju i nadzor u poštivanju odredbi protokola. Slično su definisane i obaveze pravosudnih tijela.

Svoje obaveze u okviru Protokola *nevlastine organizacije* će obavljati preko SOS telefona, smještaja u Sigurne Kuće. Definisane su obaveze i način postupanja osoblja NVO u radu na SOS liniji i pružanju pomoći žrtvama tokom smještaja i boravka u sigurnoj kući. Prihvaćena je mogućnost smještanja žrtava u sigurnu kuću na osnovu potrebe o hitnosti zbrinjavanja koju procijeni osoblje NVO, pored

upućivanja od strane centra za socijalni rad i policije, čime je dostignut standard iz Istanbulske konvencije o „lako dostupnim sigurnim kućama“ (Član 22. Konvencije). Iako se željelo, Protokolom nije detaljno riješeno pitanje finansiranja rada sigurne kuće, iako je „prepoznata“ obaveza.

U trenutku izrade Protokola zakoni iz oblasti socijalne zaštite u HNK nisu bili harmonizovani sa zakonom Federacije, te se Ministarstvo zdravstva, rada i socijalne politike HNK obavezalo da „će poduzeti aktivnosti s ciljem pokretanja izmjene odredbi Zakona o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice sa djecom („Sl.novine FBIH“ br.36/99, 54/04 i 39/06) te njegovo usklađivanje sa novim zakonskim propisima koji tretiraju oblast nasilja; Ministarstvo zdravstva, rada i socijalne politike HNK će poduzeti aktivnosti s ciljem pokretanja izmjene odredbi Zakona o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice sa djecom („Sl.novine FBIH“ br.36/99, 54/04 i 39/06) te njegovo usklađivanje sa novim zakonskim propisima koji tretiraju oblast nasilja; Ministarstvo će inicirati izmjenu Zakona o socijalnoj zaštiti HNK („Sl.novine HNK“ br.3/05) i njegovo usklađivanje sa novim zakonskim rješenjima kojim se reguliše oblast nasilja , sa ciljem definisanja žrtava nasilja kao korisnika socijalne zaštite; Ministarstvo će inicirati izmjenu Zakona o socijalnoj zaštiti HNK sa ciljem rješavanja statusa „Sigurne kuće“ kao ustanove; Ministarstvo će predložiti Vladi HNK, da prilikom donošenja Odluke o raspodjeli sredstava za udruženje osoba s invaliditetom, u skladu sa svojim mogućnostima, obezbjedi sredstva za projekat „Sigurne kuće“.“

## **PROTOKOLI U REPUBLICI SRPSKOJ**

Iako u Republici Srpskoj ne postoji zakonska obaveza međusobnog zaključivanja protokola između organa nadležnih za pružanje zaštite od nasilja u porodici (subjekti zaštite) i drugih aktera koji djeluju u ovoj oblasti (NVO i specijalizovane javne službe), kao u primjeru zakonodavstva iz Federacije BiH, identičan proces desio se i u Republici Srpskoj. Krajem 2013. godine usaglašen je Opšti protokol o postupanju u slučajevima nasilja u porodici u Republici Srpskoj, čiji su potpisnici pet nadležnih ministarstava (Ministarstvo porodice, omladine i sporta, Ministarstvo pravde, Ministarstvo unutrašnjih poslova, Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite i Ministarstvo prosvjete i kulture). Važno je napomenuti da su ovim protokolom propisani opšti standardi postupanja za sve subjekte zaštite, organe i organizacije koji pružaju pomoć, podršku i zaštitu žrtvama nasilja u porodici, te da se istim ne dovodi u pitanje postojanje sličnih dokumenata koje su akteri na sprečavanju nasilja sklopili na nivou jedinica lokalne samouprave i u skladu sa kojima postupaju. Ipak, u slučaju da zaključeni protokoli na lokalnim nivoima nisu usaglašeni sa odredbama Opšteg protokola,

propisana je obaveza direktne primjene Opštег protokola. Brojni protokoli u lokalnim zajednicama u oblasti suzbijanja nasilja u porodici zaključeni su prevashodno zahvaljujući naporima lokalnih nevladinih organizacija koje se bave pružanjem zaštite ženama žrtvama nasilja u porodici i partnerskoj saradnji istih sa lokalnim organima vlasti. U izradi ovih protokola i njihovom potpisivanju učestvovali su referalni mehanizmi, odnosno nadležne institucije i službe direktno zadužene za zaštitu i prevenciju nasilja u porodici na nivou opština/gradova u Republici Srpskoj.

### **OPŠTI PROTOKOL**

**Opšti protokol o postupanju u slučajevima nasilja u porodici** u Republici Srpskoj uradilo je Ministarstvo porodice, omladine i sporta u Vladi Republike Srpske, kao nadležno ministarstvo za nadzor nad provođenjem Zakonu o zaštiti od nasilja u porodici<sup>41</sup>. Protokol je simbolično potписан na 25. novembar 2013. godine, Međunarodni dan borbe protiv nasilja prema ženama.

Protokol, pored uvoda i završnih odredbi ima 3 (tri) cjeline: **Postupanje subjekata zaštite** (policija, pravosudni organi – sudovi i tužilaštva, centri za socijalni rad/službe socijalne zaštite, zdravstvene ustanove i vaspitno obrazovne ustanove), **Postupanje Ministarstva porodice, omladine i sporta i Oblici, način i sadržaj saradnje**.

Dakle, Protokol je definisan kao međuresorni sporazum bez uključivanja drugih službi i organizacija koje direktno rade sa žrtvama ili su nadležne za specifične vrste zaštite (Ombudsman za djecu, Gender centar, Centar za besplatnu pravnu pomoć, sigurne kuće, itd.). Posredno se može zaključiti da je ostavljen širok prostor ministarstvima da propisuju standarde rada unutar resora i o saradnji sa drugim akterima.

Protokol u svojoj preambuli daje osnovne principe i razloge zbog kojih se dokument potpisuje.

---

<sup>41</sup> Član 41. Zakona o zaštiti od nasilja u porodici („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj: 102/12, 108/13, 82/15)

„...da je nasilje u porodici neprihvatljivo i da se mora zaustaviti, **da nasilje u porodici pogadja žene neravnomjerno, a da muškarci takođe mogu biti žrtve nasilja u porodici**, da su djeca žrtve nasilja u porodici, kao i svjedoci nasilja u porodici, nastojeći da se iskorijeni nasilje u Republici Srpskoj, u cilju unapređenja i jačanja međusobne saradnje u zaštiti, pomoći i podršci žrtvama nasilja u porodici i koordinisanog odgovora na suzbijanju i sprečavanju ponavljanja nasilja“.

Protokol su potpisali **Ministarstvo pravde, Ministarstvo unutrašnjih poslova, Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite, Ministarstvo prosvjete i kulture i Ministarstvo porodice, omladine i sporta**.

U Uvodu, kao svrha Opšteg protokola definisano je **obezbjeđenje koordinisanog, efikasnog i sveobuhvatnog rada potpisnika Protokola u cilju trenutne pomoći, podrške i zaštite žrtava nasilja u porodici, suzbijanja i sprečavanja ponavljanja nasilja**. Oblast koju Protokol definiše svrstana je u **ustavne kategorije (Ustava Republike Srpske) zaštite ljudskih prava i sloboda, socijalne zaštite i brige o djeci**.

Pravni okvir za realizaciju Protokola su Zakon o zaštiti od nasilja u porodici, podzakonski akti koje potpisnici primjenjuju u slučajevima nasilja u porodici i Konvencija Savjeta Evrope o sprečavanju i suzbijanju nasilja prema ženama i nasilja u porodici („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine – Međunarodni ugovori“, broj 19/13).

Protokol definiše nasilje u porodici prema postulatima Istanbulske konvencije, kao jedan „od najozbiljnijih oblika kršenja ljudskih prava“ i kao „specifičnu vrstu nasilja koju učinilac nasilja vrši zloupotrebom moći, te da nasilje ugrožava osnovna ljudska prava i dostojanstvo žrtve, ali i svakog člana porodice“. Zbog toga je, navodi se u Uvodu Protokola, potrebno urediti postupanje i uspostavljanje saradnje svih subjekata zaštite u Republici Srpskoj u situacijama nasilja u porodici na jedinstven i sveobuhvatan način.

Kao **krajnje korisnike**, Protokol navodi **sve članove porodice**, uključujući direktne žrtve koje su u najvećem broju žene i žrtve koje svjedoče nasilju (u najvećem broju djeca) kao i učiniovi nasilja. Pored toga što se definiše rod i struktura najvećeg broja žrtava ove vrste nasilja (žene i djeca), Protokol naglašava važnost uređivanja saradnje u cilju efektivnosti zakonskih propisa

(„sigurnost od nasilja u porodici u kratkom vremenu i uz manji trošak po društvo“).

Protokol kao rukovodeći princip naglašava sigurnost žrtve nasilja i obavezu izbjegavanja dodatne viktimizacije i povređivanja žrtve.

Protokol sadrži odredbe za način postupanja subjekata zaštite, oblike i način saradnje i razmjene potrebnih podataka i informacija između subjekata zaštite, postupanje Ministarstva porodice, omladine i sporta kao resorno nadležnog Ministarstva za nadzor i praćenje primjene Zakona o zaštiti od nasilja u porodici.

**Protokol naglašava obavezu subjekata zaštite da pruže pomoć, podršku i zaštitu žrtvi nasilja bez obzira da li je protiv učinioca pokrenut prekršajni ili krivični postupak.**

Drugi dio Protokola definiše **obaveze** subjekata zaštite.

#### A.Policija

Prema Protokolu obaveza policije je: da sprečava i suzbija nasilje u porodici, zaštiti žrtvu, radi na identifikaciji počinioca, prati realizaciju izrečenih zaštitnih mjera prema učiniocima nasilja, vodi evidenciju o nasilju u porodici, dostavlja izvještaje i preduzima i druge mjere iz domena policijskog djelokruga rada i nadležnosti.

Protokol definiše i način postupanja policije u slučajevima nasilja u porodici koji podrazumijeva **dostupnost, mogućnost anonimnog prijavljivanja, hitno reagovanje i uključivanje žena policijskih službenika u intervenciju**, kad god je to moguće<sup>42</sup>:

Prioritet policije je da „na mjestu događaja prvo spriječiti učinioca nasilja u daljem nasilničkom ponašanju i zaštititi žrtvu, ukuljučujući i neophodno medicinsko zbrinavanje“, a onda da konstantuje zatečeno stanje, potom obezbijedi mjesto događaja i obavijestiti neposredne rukovodioce u policijskoj stanici „radi eventualnog vršenja uviđaja“.

---

<sup>42</sup> zaprimanje prijave nasilje tokom 24 časa dnevno bez obzira na koji način je prijava došla do policije, uključujući i mogućnost anonimnog prijavljivanja nasilja u porodici; -da pri zaprimanju prijave prikupi što više podataka o događaju i akterima događaja nasilja (vrsta nasilja, adresu na kojoj se desilo ili dešava nasilje, ko su žrtve, ko je izvršilac i da li je sklon alkoholu, koristi opojne droge, da li je psihički bolesnik, da li je potrebno na mjestu nasilja uputiti hitnu medicinsku pomoć, da li je korišteno oružje i dr.)

U Protokolu se takstativno navodi koje podatke treba da prikupi policijska patrola pri izlasku na mjesto dešavanja nasilja:

- adresa i mjesto, odnosno vrsta i namjena objekta u kojem je izvršeno nasilje,
- vrijeme vršenja nasilja,
- da li se nasilje ponavlja,**
- broj lica zatečenih na mjestu nasilja,
- broj žrtava, broj svjedoka,
- podaci o izvršiocu uključujući i porodični status, da li je povratnik u vršenju nasilja,**
- odnos učinioца prema žrtvi/vama,
- da li se počinilac nalazi na mjestu nasilja,
- podaci o vrsti nasilja (psihičko, fizičko, ekonomsko, seksualno, kombinovano)
- na koji je način vršeno nasilje (uz navođenje opisa nasilja iz Zakona o zaštiti od nasilja),
- podaci o žrtvi/vama nasilja i drugo.

Patrola policije dužna je obaviti i razgovor sa svjedocima s ciljem prikupljanja podataka i informacija bitnih za utvrđivanje činjeničnog stanja i dalje postupanje policijskih službenika.

Policija je obavezna da privremeno oduzme oružje od izvršioца nasilja, ako ga on legalno posjeduje, a u slučaju saznanja o nelegalnom oružju, preduzima zakonom propisane mjere o pronalaženju i privremenom oduzimanju oružja kao i procesuiranju počinioца nasilja. Policija je takođe obavezna da izvršioца nasilja upozna sa mjerama koje će protiv njega da budu preduzete.

Policajski službenici obavještavaju nadležno tužilaštvo o preduzetoj intervenciji i situaciji nasilja, u skladu sa zakonom o krivičnom postupku, kao i nadležni organ starateljstva, odnosno centar za socijalni rad.

Patrola policije sačinjava službenu zabilješku o izvršenoj intervenciji, situaciji nasilja i svim preduzetim mjerama i aktivnostima policije prema izvršiocu nasilja i zaštiti žrtve (medicinskoj pomoći, obavještavanju organa starateljstva, kao i to da li je žrtva smještena u sigurnu kuću ili je ostala sa učiniocem nasilja).

**Iako su obaveze policije detaljne i instruktivne, u odnosu na standarde Istanbulske konvencije, zanemaren je aspekt upućivanja i informisanja žrtava i procjena bezbjednosti, odnosno rizika od ponavljanja nasilja i moguće životne ugroženosti.**

## B. Pravosudni organi

### B.1 Sudovi

Kao cilj postupanja suda po ovom Protokolu, propisana je obaveza pravosudnih vlasti da zaštite žrtvu od nasilja u porodici sprečavanjem i suzbijanjem nasilja, naglašavajući da se nasiljem u porodici „krše ustavom i zakonom zagarantovana osnovna ljudska prava i slobode“.

Sudovi su obavezni da što efikasnije iskoriste sve zakonske mogućnosti propisane pozitivnim pravnim propisima Republike Srpske u svrhu zaštite žrtve nasilja u porodici i omoguće žrtvama sudsku zaštitu psihofizičkog integriteta i osnovnog prava na život bez nasilja.

Sudovi su obavezni da provedu brz i efikasan postupak utvrđivanja krivične ili prekršajne odgovornosti učinioca nasilja, te stoga moraju u predmetima vezanim za ovu vrstu nasilja „**označiti i postupati hitno**“.

Sudovi su takođe obavezni da tokom vođenja postupka vode računa da žrtva nasilja, koja je pravno neuka, bude obaviještena o svojim pravima. **Na zahtjev žrtve ili njenog zakonskog zastupnika, odnosno staratelja, sud će žrtvu obavijestiti o ishodu sudskog postupka i dati joj prepis pravosnažnog sudskog rješenja (ili presude).** Sudovi su obavezni omogućiti pristup sudu neprekidno, kako bi mogli odgovoriti na zakonske obaveze zaštite žrtve od nasilja u porodici.

## B.2. Tužilaštva

Cilj postupanja tužilaštva po Protkolu je da zaštitи žrtvu od nasilja u porodici. U tom smislu tužilaštvo

će:

-**Hitno postupati** u kontaktu između ovlašćenih službenih lica (policijskih službenika) i tužilaštva radi preuzimanja potrebnih radnji u svrhu krivičnog gonjenja, te eventualno preduzimanja potrebnih mjera zaštite žrtve od učinioca.

-Prikupiti dokaze i pokrenuti pred sudom postupak protiv učinioca nasilja i ostvariti saradnju sa drugim subjektima zaštite, radu zaštite, pomoći i podrške žrtvi.

## V. Centri za socijalni rad/službe socijalne zaštite

**U Protokolu su razdvojene obaveze i način postupanja centara za socijalni rad u slučajevima kada su žrtve djeca i kada su nasilju izložene punoljetne osobe.**

U slučajevima sumnje ili prijave o postojanju **nasilja u porodici nad djetetom**, centar za socijalni rad, odnosno služba socijalne zaštite dužan je uskladiti svoje postupanje sa odredbama Porodičnog zakona („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj: 54/02), Zakona o socijalnoj zaštiti („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 37/12) i Zakona o zaštiti od nasilja u porodici.

Prilikom djelovanja centra za socijalni rad/službi socijalne zaštite, u slučaju nasilja nad djecom, centar je dužan ostvariti saradnju sa svim relevantnim pojedincima i institucijama u zaštiti djetetovih prava i interesa kao i u obezbjeđenju njegovog adekvatnog psihofizičkog razvoja. U opisu koraka postupanja, Protokol obavezuje službe socijalne zaštite na saradnju sa javnim tužiocem i dostavljanje tužilaštvu dokumentacije relevantne za dokazivanje nasilja (izvještaj socijalnog radnika, izvještaj tima o sprovođenju nadzora, nalaz i mišljenje psihologa, drugih stručnjaka kao i izvještaj o preuzetim mjerama). Protokol propisuje i obavezu vođenja evidencije razvrstane po polu.

Postupanje centara za socijalni rad kada su odrasla lica žrtve nasilja u porodici upućeno je na poštivanje normi Zakona o socijalnoj zaštiti i Zakona o zaštiti od nasilja i obavezuje

službenike/ce centra na prijavu nasilja policiji, sačinjavanju službene zabilješke o prijavi ili dojavi nasilja, upoznavanje žrtve o njenim zakonskim pravima, mjerama zaštite i sankcijama za nasilno ponašanje, informisanje žrtve o mogućnostima korištenja besplatne pravne pomoći i pružanje psihosocijalne podrške, dostavljanje dokumentacije nadležnom tužilaštvu i vođenje evidencije razvrstane po polu.

#### **G. Zdravstvene ustanove**

Obaveze zdravstvenih ustanova definisane su dosta detaljno uz upućivanje na zakone iz oblasti zdravstvene zaštite: Zakon o zdravstvenoj zaštiti („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj: 106/09) i Zakonom o evidencijama i statističkim istraživanjima u oblasti zdravstvene zaštite („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 53/07).

U slučaju sumnje da je povreda ili zdravstveno stanje posljedica nasilja u porodici, zdravstveni radnik je dužan s posebnom pažnjom saznati što više činjenica i okolnosti u vezi sa povredom, odnosno sa zdravstvenim stanjem žrtve a zdravstvena ustanova dužna je osigurati žrtvi adekvatnu zdravstvenu zaštitu, opšte su obaveze zdravstvenih ustanova po osnovu Protokola.

Obaveze evidencije i čuvanja dokaza provode se u skladu sa već navedenim sektorskim zakonom a na osnovu evidencije o preduzetim radnjama, sačinjava se izvještaj i dostavlja Ministarstvu porodice omladine i sporta na način i u roku koji su propisani Zakonom o zaštiti od nasilja u porodici i Pravilnikom o sadržaju evidencije i izvještaja o nasilju u porodici.

Zdravstveni radnici se Protokolom obavezuju da policiji bez odlaganja prijave sumnju ili saznanje o nasilju u porodici ako žrtva dođe sama u zdravstvenu ustanovu, da sa posebnom pažnjom razgovaraju sa žrtvom, obezbijede privatnost, saznaju što više podataka o povredi ili zdravstvenom stanju i upute žrtvu u centar za socijalni rad. Medicinska dokumentacija se izdaje žrtvi bez naplate.

Dokumentovanje nasilja treba da radi zdravstveni radnik, predviđeno je Opštim protokolom, bez preciziranja o kojem rangu zdravstvenog radnika je riječ: medicinskom tehničaru/ki, ljekaru/ki, ljekaru specijalisti, itd<sup>43</sup>.

Protokol propisuje i način postupanja u slučajevima kada je žrtva nasilja lice sa mentalnim smetnjama, lice liječeno od alkoholizma i drugih zavisnosti i kada je lice koje je počinilo nasilje mentalni bolesnik ili zavisnik, pozivajući se na zakon koji reguliše ovu oblast<sup>44</sup>. Takođe, izdvojen je i način postupanja kada su žrtve nasilja u porodici djeca u kojem se zahtjeva hitno prijavljivanje policiji, obavještavanje centra za socijalni rad i obezbjeđenje uvida u medicinsku dokumentaciju nadležnim organima.

#### **D. Vaspitno-obrazovne ustanove**

U dijelu obaveza vaspitno-obrazovnih ustanova naglašeno je da Protokol treba da senzibilise sve zaposlene u vaspitno-obrazovnim ustanovama za pojave nasilja nad djecom u porodici, te da ih obaveže na preduzimanje mjera radi otkrivanja i prijavljivanja problema i odgovarajuće pomoći djetetu.

Predviđeno je uspostavljanje **koordinatora** u svakoj školi kao osobe koja koordinira aktivnosti pomoći i zaštite djeteta žrtve nasilja u porodici. Koordinatori nisu postojali u trenutku potpisivanja Protokola i njih je trebalo naknadno da odredi svaka škola. Koordinator zajedno sa direktorom škole obavlja razgovor sa djetetom uz obavezno prisustvo stručnih radnika vaspitno obrazovne ustanove (psiholog, dipl. socijalni radnik, pedagog) i stručnog radnika nadležnog centra za socijalni rad, na način da se postupa posebno pažljivo i obazrivo, poštujući djetetovo dostojanstvo i pružajući mu podršku. Odmah po saznanju o nasilju nad djetetom, koordinator obavještava centar za socijalni rad i policiju. Djetetu će, u zavisnosti od stanja povreda, biti obezbijeđena medicinska pomoć. Pored obavještavanja policije i

---

<sup>43</sup> Медицинска документација обезбеђује непосредни доказ почињеног насиља и злостављања и значајна је засудски процес. Медицинска документација се мора пажљиво и професионално чувати, те мора садржавати следеће податке: основне податке, податке о физикалном прегледу, лабораторијске и остale дијагностичке процедуре, те биљешку о процјени, упућивању и праћењу. Медицинска документација се обавезно доставља на увид надлежним органима,

<sup>44</sup> Закон о заштити лица са менталним поремећајима („Службени гласник Републике Српске“, број 46/04

organu starateljstva, direktoru škole ili koordinatoru informišu i nadležno ministarstvo i upoznaju sa svim preduzetim aktivnostima.

U skladu sa potrebama škole će se u svrhu pružanja pomoći djetetu žrtvi ili svjedoku nasilja u porodici savjetovati sa stručnjacima izvan ustanove koji su obaviješteni o slučaju (centar za socijalni rad, centar za mentalno zdravlje, itd.).

O prijavi nasilja nad djetetom, preduzetim aktivnostima, razgovorima, izjavama i svojim zapažanjima, škola će sačiniti službenu zabilješku koju će na zahtjev, dostaviti nadležnim organima.

### **3. Postupanje Ministarstva porodice, omladine i sporta**

Cilj postupanja Ministarstva porodice, omladine i sporta po ovom Protokolu je da prati i procjenjuje sprovođenje zakona, politika i mjera za suzbijanje i sprečavanje nasilja u porodici, te doprinese unapređenju koordinisanog i efikasnog djelovanja u oblasti nasilja u porodici.

U tom smislu Ministarstvo će:

- Predložiti Vladi Republike Srpske da usvoji godišnji akcioni plan za suzbijanje i sprečavanje nasilja u porodici,
- Podnosići Vladi Republike Srpske godišnju informaciju o sprovođenju Akcionog plana,
- Sarađivati sa pravnim licima koja realizuju posebnu mjeru podrške privremenog zbrinjavanja žrtava nasilja u porodici u sigurne kuće,
- Prikupljati dva puta godišnje zbirne izvještaje od subjekata zaštite koji su dužni voditi evidenciju o preduzetim radnjama po zakonu o zaštiti od nasilja u porodici, obrađivati ih, evidentirati, i činiti dostupnim javnosti,
- Obezbijediti uslove za kontinuiran rad Savjeta za suzbijanje nasilja u porodici radi unapređenja koordinisanog i efikasnog djelovanja u oblasti nasilja u porodici, te praćenja i procjene sprovođenja politika i mjera za sprečavanje i suzbijanje nasilja u porodici,

- Koordinisati radom tijela koje prati sprovođenje i vrši procjenu politika i mjera za sprečavanje i borbu protiv nasilja u porodici, u skladu sa Članom 10. Konvencije Savjeta Evrope o sprečavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici,
- Vršiti nadzor nad sprovođenjem Zakona o zaštiti od nasilja u porodici.

#### **4. Oblici, način i sadržaj saradnje**

Sprovođenje Zakona o zaštiti od nasilja u porodici kao i sprovođenje Opštег protokola o postupanju subjekata zaštite u oblasti nasilja u porodici prepostavlja uspostavljanje saradnje između subjekata zaštite i svih institucija, ustanova, organa, organizacija i službi koje učestvuju u sprečavanju i suzbijanju nasilja u porodici.

Obaveze subjekata zaštite koji učestvuju u sprečavanju i suzbijanju nasilja u porodici te pružaju pomoć i zaštitu licu izloženom bilo kojem obliku nasilja u porodici su:

1. Svako nadležno ministarstvo koje preduzima mjere i aktivnosti u zaštiti od nasilja u porodici obavezno je pratiti sprovođenje ovog Protokola. S tim ciljem, svako ministarstvo će dostaviti Ministarstvu porodice, omladine i sporta izvještaj o primjeni Protokola najkasnije do 31. marta tekuće godine za prethodnu godinu.
2. Izvještajem se, vodeći računa o zaštiti ličnosti i dostojanstva žrtve nasilja u porodici i njenog prava na zaštitu privatnosti, naročito ukazuje na broj žrtava i broj učinioца nasilja u porodici, pol žrtava i učinioца, maloljetnim licima i licima sa invaliditetom, broju pokrenutih i završenih postupaka, vrsti i visini, odnosno trajanju izrečenih sankcija i preduzetih mjera. Pored kvantitativnih podataka, izvještaj sadrži procjenu efikasnosti postojećih zakona, politika i mjera i prijedloge za njegovo unapređenje.
3. Na osnovu zbirnih podataka prikupljenih putem izvještaja nadležnih ministarstava iz prethodne tačke, Ministarstvo porodice, omladine i sporta će objedinjenu Informaciju sa zaključkom o sprovođenju Protokola, dostaviti Vladi Republike Srpske.

**4. U jedinicama lokalne samouprave održavati redovne sastanke predstavnika nadležnih institucija, ustanova, organa, organizacija i službi, stručnjaka, predstavnika akademske zajednice koji se bave problematikom nasilja u porodici i organizacija civilnog društva sa ciljem zajedničkih aktivnosti u oblasti prevencije nasilja, edukacije o nasilju, ali i u dijelu intervencije u cilju suzbijanja i sprečavanja nasilja u porodici, zaštite žrtava nasilja u porodici i afirmacije njihovih prava, kako vezano za problem pojedinačnih slučajeva nasilja, tako i radi evaluacije postignutih i planiranja narednih aktivnosti u rješavanju problema nasilja u porodici uopšte.**

## **5. Završne odredbe**

U Završnim odredbama naglašena je obaveza svih subjekata zaštite, organa i organizacija koje pružaju pomoć, podršku i zaštitu žrtvama nasilja i djeluju na suzbijanju i sprečavanju nasilja u porodici da poštuju i postupaju u skladu sa odredbama Protokola.

Opštim Protokolom propisani su **opšti standardi u postupanju i njim se ne dovodi u pitanje postojanje sličnih dokumenata koje su akteri na suzbijanju i sprečavanju nasilja u porodici zaključili na nivou jedinica lokalne samouprave**. Akteri se podstiču da postupaju u skladu sa postojećim protokolima ukoliko su u saglasnosti sa Opštim, odnosno ukoliko se „**njima na bolji i efikasniji način obezbjeđuje sveobuhvatan i koordinisan odgovor u cilju pomoći, podrške i zaštite žrtava nasilja u porodici. U suprotnom, postojeće protokole je potrebno uskladiti sa ovim Protokolom, odnosno, direktno primjenjivati ovaj Protokol**“.

U Završnim odredbama propisana je obaveza izmjena i dopuna protokola u slučaju promjena odredbi zakona na kojima je protokol izrađen. Potpisnici Protokola obavezni su dostaviti prijedloge izmjena protokola Ministarstvu porodice, omladine i sporta u roku od 30 dana od nastale zakonske izmjene.

Sva resorna ministarstva bila su obavezna po donošenju Protokola „**da upoznaju sve ustanove, organe i organizacije i službe iz svojih nadležnosti sa svrhom njegovog**

**donošenja, da osiguraju njegovu dostupnost i da preduzmu sve potrebne mjere u vezi njegove dalje primjene“.**

Na osnovu evidencije o preduzetim radnjama, Ministarstvo pravde, Ministarstvo unutrašnjih poslova, Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite i Ministarstvo prosvjete i kulture sačiniće objedinjen izvještaj i dostaviti ga Ministarstvu porodice, omladine i sporta na način i u roku koji su propisani Zakonom o zaštiti od nasilja u porodici i Pravilnikom o sadržaju evidencije i izvještaja o nasilju u porodici („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 71/13).

Protokol propisuje i da „**sve nadležne institucije, ustanove, organi, službe i organizacije koje su odgovorne za primjenu ovog Protokola, potpisom ovlašćenog lica će potvrditi upoznatost s njegovim odredbama i preuzeti odgovornost za njegovu primjenu**“.

Protokol je objavljen u Službenom glasniku Republike Srpske a za početak primjene određen je 01. januar 2014. godine.

Protokol su potpisali tada aktuelni ministri navedenih 5 ministarsrtava u Vladi Republike Srpske.

### **MODRIČA**

#### **Protokol o postupanju i saradnji nadležnih subjekata na zaštiti žrtava nasilja u porodici**

2008. godine

U preambuli Protokola navedeno je da se Protokol potpisuje: „Imajući u vidu nejasnoće i slabosti u dosadašnjem radu na suzbijanju i sprečavanju nasilja u porodici i primarne zaštite žrtava, a u cilju oticanja istih, te uzimajući u obzir odredbe Zakona o zaštiti od nasilja u porodici Republike Srpske i druge zakonske i podzakonske akte kojima je određena nadležnost subjekata u postupanju na zaštiti žrtava nasilja u porodici, a **smatruјući potrebnim da se učešće nadležnih subjekata na području opštine Modriča treba vršiti na osnovu sinhronizovanih akcija i principa saradnje i koordinacije u cilju efikasnog sprečavanja nasilja u porodici**“.

Protokol su potpisali Skupština opštine Modriča i nadležni subjekti: Policijska stanica u Modriči, Centar za socijalni rad Modriča, Dom zdravlja, Centar za mentalno zdravlje, Osnovni sud, OŠ „Sveti Sava“, OŠ „Sutjeska“, SŠC „Jovan Cvijić“ i Udruženje građana „Budućnost“.

Ovaj Protokol ima za cilj obezbijediti kvalitetniju saradnju i rad nadležnih subjekata, na poslovima suzbijanja i sprečavanja nasilja u porodici kao i primarnoj zaštiti žrtava. Ključni principi potpisnika Protokola su: zakonitost, transparentnost, javnost u radu, odgovornost, efikasnost, ekonomičnost i profesionalna stručnost.

Protokolom je uspostavljen **Savjetodavni odbor za pomoć i podršku žrtvama nasilja u porodici** u koji svaki od potpisnika/ca delegira po jednog svog predstavnika. Zadatak Savjetodavnog odbora je da prati stanje u oblasti nasilja u porodici i radi na razmjeni informacija.

Potpisnici Protokola takođe su se usaglasili da se formira **mobilni tim za pomoć i podršku žrtvama nasilja** koji je sastavljen od: predstavnika policije, predstavnika Centra za socijalni rad, predstavnika UG „Budućnost“ i drugih subjekata zaštite, zavisno od potrebe. Tim za podršku žrtvama nasilja formira se radi sveobuhvatne i efikasne trenutne zaštite žrtava nasilja, aktiviranja svih potpisnika Protokola na aktivno učešće u suzbijanju nasilja i preduzimanje neophodnih mjera i radnji za pokretanje sudskega postupka prema počiniocima nasilja u porodici. Uspostavljeno je dežurstvo timova od 08 do 16 sati svakogradnog dana i 24 časa u dane vikenda.

Posebno poglavlje Protokola je **Uloga i zadaci članova tima.**

Tim se aktivira na poziv policije i dolaskom na mjesto nasilja svaki član tima preuzima radnje iz svoje nadležnosti.

U Protokolu su posebno definisane obaveze policije, Centra za socijalni rad i UG „Budućnost“. U okviru preuzetih obaveza preciziran je i smještaj žrtava u Sigurnu kuću, kao i obim pomoći i usluga koju žrtva dobija u Sigurnoj kući. Posebna pažnja posvećena je sigurnosti žrtve da bez straha iznese detalje o nasilju koji je preživjela, obezbjeđenje medicinske pomoći i ozljednog lista.

Svi potpisnici Protokola obavezali su se da će raditi na unapređenju sistema evidentiranja slučajeva nasilja u porodici sa naglaskom na ujednačene kriterije evidencije, posebno evidencije nasilja nad ženama, djevojkama i djecom.

**Savjetodavni odbor je preuzeo obavezu da jednom godišnje podnosi izvještaj o svom radu i stanju u oblasti nasilja u porodici na području opštine Modriča.**

### **BIJELJINA**

**Protokol o postupanju i saradnji nadležnih subjekata na zaštiti žrtava nasilja u porodici i rodnozasnovanog nasilja**

**2010. godina**

**Potpisnici Protokola su: Opština Bijeljina, Centar javne bezbjednosti Bijeljina, Centar za socijalni rad Bijeljina, Osnovni sud Bijeljina, Okružno tužilaštvo Bijeljina, Dom zdravlja, Aktiv direktora osnovnih škola Bijeljina, Aktiv direktora srednjih škola Bijeljina i Organizacija žena „Lara“.**

Protokol je potpisani sa ciljem promovisanja principa koordinisanog djelovanja i saradnje svih subjekata na lokalnom nivou u postupanju u slučajevima nasilja u porodici i zaštiti žrtava ovog i drugih oblika rodnozasnovanog nasilja. Kao pravni osnov za potpisivanje Protokola definisani su: Zakon o ravnopravnosti polova BiH, Porodični zakon RS, Zakon o zaštiti od nasilja u porodici Republike Srpske i drugi zakonski i podzakonski akti iz ove oblasti.

U Uvodu Protokola navedeno je da Protokol ima za cilj da „obezbijedi što kvalitetniju saradnju i rad nadležnih subjekata opštine Bijeljina na poslovima suzbijanja i sprečavanja nasilja u porodici i drugih oblika rodno zasnovanog nasilja“. Kao osnovni principi radapotpisnika navedeni su: „poštovanje principa zakonitosti, otvorenosti prema javnosti, odgovornosti, efikasnosti, ekonomičnosti i profesionalne stručnosti prilikom učešća u zajedničkom radu na suzbijanju i sprečavanju nasilja u porodici“.

Potpisnici se Protokolom obavezuju na saradnju, u okviru svojih nadležnosti i stvaranje mehanizama za primarnu zaštitu žrtava nasilja na lokalnom nivou. Potpisnici se obavezuju da će u okviru svojih institucija i organizacija obezbijediti neophodna kadrovska i organizaciona rješenja za što efikasniji rad po slučajevima nasilja u porodici. Kao važan elemenat u ispunjavanju obaveza Protokola potpisnici navode dodatnu specijalističku obuku svih subjekata iz oblasti pravnih propisa, međunarodnih instrumenata o ljudskim pravima i ravnopravnosti polova, psihologije, sociologije, medicine i drugih disciplina relevantnih za suzbijanje nasilja u porodici i rodno zasnovanog nasilja.

Protokolom su definisane obaveze i način postupanja svih potpisnika.

**Predstavnici Centra javne bezbjednosti** su obaveze policije definisali opširno i precizno, sa detaljima koje sadrži i kasnije donesen Opšti protokol RS. Protokol sadrži precizne instrukcije policijskim službenicima o radu po izlasku na teren znog prijave nasilja, informacijama koje treba da prikupe, sve relevantne detalje koje treba da evidentiraju (posjedovanje oružja, prisustvo djece, ponavljanje nasilja i drugo). Uspostavljena je hitnost postupanja po prijavi nasilja, izlazak na teren policijske službenice kad god je to moguće. Detaljno su objašnjene i nadležnosti policije da nasilno i bez naloga uđe u neki prostor ako situacija nalaže da je to neophodno, uz referisanje na određene članove Zakona o krivičnom postupku.

Takođe, policija se obavezuje, da ukoliko je žrtva uplašena ili se nada da će nasilje prestati, da obavi razgovor sa njom kako bi je ohrabrla da prijavi nasilje i koristi mogućnosti krivično-pravne i drugih vrsta zaštite i pomoći.

**Centar za socijalni rad**, pored svojih zakonskih obaveza i nadležnosti, Protokolom je preuzeo obavezu da formira Tim za zaštitu od nasilja u porodici i od zlostavljanja i zanemarivanja djece, obezbijedi stalno dežurstvo socijalnog radnika van radnog vremena i u dane vikenda i opremi prostoriju za privremen i prihvat žrtava.

Definisan je način postupanja službenika Centra u slučaju prijave nasilja, izlaska na teren i u saradnji sa drugim subjektima zaštite, kao i način zbrinjavanja žrtava nasilja – u prostoriju za privremeno zbrinjavanje, drugu porodicu ili jednu od sigurnih kuća u Republici Srbkoj.

Sudovi i Tužilaštvo su takođe detaljno razradili svoje zakonske nadležnosti i obaveze a važan standard koji je uspostavljen je da će – **u predmetima vezanim za nasilje u porodici postupati hitno!**<sup>45</sup> Objašnjene su nadležnosti suda u izricanju zaštitnih mjera kao i druge zakonske mogućnosti da se tokom sudskog postupka zaštiti žrtva od sekundarne viktimizacije (saslušanje u odvojenoj prostoriji, i drugo). Sud se obavezao da će rješenje o izrečenoj zaštitnoj mjeri donijeti odmah a najkasnije u roku od 3 (tri) dana. U opisu misije i nadležnosti suda korištene su iste formulacije kao u protokolima u FBiH („Sudovi i tužilaštva imaju obavezu što efikasnije iskoristiti sve zakonske mogućnosti propisane pozitivnim zakonskim propisima RS u svrhu zaštite članova porodice izloženih nasilju u porodici, te im omogućiti sudsku zaštitu njihovog psihofizičkog integriteta i osnovnog prava na život bez nasilja...“)

**Zdravstvene ustanove** u Protokolu su u vidu instrukcija propisale odnos i postupanje zdravstvenih radnika prema žrtvama nasilja ili osobama čije bi povrede ili zdravstveni problemi mogli da ukazuju na preživljeno porodično nasilje, način evidentiranja povreda, obavezu besplatnog izdavanja uvjerenja o povredama za žrtve nasilja koje su u pratnji službenika policije ili Centra za socijalni rad.

**Vaspitno obrazovne ustanove**, pored pružanja pomoći djetetu žrtvi nasilja i saradnje sa drugim službama, preuzele su obavezu preventivnog rada i promovisanja modela nenasilne komunikacije u okviru redovnih i vanrednih školskih aktivnosti.

**Opština Bijeljina** preuzela je obavezu da organizuje po potrebi sastanke predstavnika nadležnih tijela, institucija i ustanova, odnosno stručnih službi za koordinaciju aktivnosti vezanih za problematiku nasilja.

Takođe, Opština uspostavlja efikasnu saradnju između subjekata i razmjenu značajnih podataka vezanih za pojedinačne slučajeve nasilja i dostignuća u rješavanju problema iz ove oblasti. Opština je preuzela i obavezu izrade Plana aktivnosti o suzbijanju nasilja u porodici koji će predložiti Skupštini na usvajanje.

---

<sup>45</sup> U vrijeme donošenja Protokola u Bijeljini hitnost postupanja u slučajevima nasilja u porodici još nije bila zakonska obaveza.

Protokolom je data nadležnost Radnoj grupi za borbu protiv nasilja u porodici koja je uspostavljena u okviru mehanizama za praćenje provođenja Strategije socijalne zaštite opštine Bijeljina da prati aktivnosti vezane za provođenje ovog Protokola i sačinjava informaciju o stanju u oblasti nasilja u porodici koja će biti dostavljena jednom godišnje na razmatranje Skupštini.

Kao potpisnica **Protokola Organizacija žena „Lara“** (Fondacija „Lara“ od 2014. godine), preuzeala je sljedeće obaveze:

-Socijalno-pravno upućivanje i savjetovanje žrtava nasilja, pravnu podršku i savjetovanje tokom krivičnog i prekršajnog postupka, dežurstvo na SOS liniji za prijavu nasilja i savjetovanje žrtava, rad na prevenciji i podizanju svijesti u zajednici organizovanjem kampanja, edukativnih radionica i javnih debata, rad na otvaranju sigurne kuće za žene i djecu žrtve nasilja u Bijeljini i razmjenjivati informacije sa drugim potpisnicima Protokola.

U **Završnim odredbama** naglašene su zakonske obaveze potpisnika Protokola za prijavu nasilja, način izmjene odredbi Protokola, predviđen Aneks Protokola za definisanje smještaja žrtava u Sigurnu kuću i nadležnost Radne grupe za praćenje i analizu efikasnosti primjene Protokola.

#### VIŠEGRAD

#### **Protokol o postupanju i saradnji nadležnih subjekata na zaštiti žrtava nasilja u porodici i rodno baziranog nasilja**

**2015. godina**

Prvi protokol o postupanju i saradnji u Višegradi je potписан 2011. godine, a 2015. godine Protokol je dopunjeno i usaglašen sa novim zakonskim propisima, Opštim protokolom u RS i pravno obavezujućim međunarodnim standardima. Oba protokola rađena su u koordinaciji UG „Budućnost“ iz Modriče i saradnji sa Udruženjem žena „Most“ iz Višegrada.

Preamble Protokola ista je kao u Protokolu koji je potписан u Modrići i apostrofira **nejasnoće i slabosti u dosadašnjem radu na sprečavanju nasilja u porodici i rodno zasnovanog nasilja** i zaštiti žrtava kao osnov za potpisivanje Protokola. Imajući u vidu da

lokalni protokoli u RS nisu obavezujući ovi razlozi su sasvim validni i opravdani za iniciranje izrade lokalnih protokola. Pravni osnov Protokola isto je definisan kao i u već analiziranom protokolu iz Modriče, s tim što je kao pravna referenca unesen novi Zakon o zaštiti od nasilja u porodici, usvojen 2012. godine. **Opšti protokol Republike Srpske nije uvršten u pravni osnov.**

Protokol su potpisali Načelnik opštine Višegrad i lokalne institucije i subjekti zaštite iz ovog grada: Policijska stanica Višegrad, JU Centar za socijalni rad, JZU Dom zdravlja Višegrad, Osnovni sud Višegrad, Osnovna škola „Vuk Karadžić“ u Višgradu, Srednja škola „Ivo Andrić“, JU Dječije obdanište „Neven“ i Udruženje žena „Most“ I Udruženje građana „Budućnost“ iz Modriče.

Potpisnici Protokola se obavezuju na saradnju i unapređenje rada na suzbijanju nasilja u porodici i rodno baziranog nasilja uz primjenu principa poštivanja zakonitosti, transparentnosti, ekonomičnosti i drugih već definisanih vrijednosti u ranijim protokolima.

Potpisnice Protokola se obavezuju da će **obezbijediti kontinuirano prikupljanje podataka o ronozasnovanom nasilju** i to na način **da će odrediti jednu osobu koja će biti zadužna za ovu oblast**. Najmanje jednom godišnje podaci će se dostavljati nadležnom odjeljenju (Odjeljenje za privredu i društvene djelatnosti) opštine Višegrad. Opština se obavezuje da će odrediti službenika koji će redovno prikupljati podatke od potpisnika Protokola i dostavljati ih načelniku opštine, Gender centru Vlade RS i Skupštini. Skupština opštine Višegrad jednom godišnje razmatra informaciju o stanju u oblasti nasilja u porodici.

Prokolom se uspostavljaju dva nivoa povezanosti potpisnika Protokola – Savjetodavni odbor za primjenu referalnih mehanizama i mobilni tim za pomoć i podršku žrtvama.

Savjetodavni odbor čine potpisnici Protokola, odnosno predstavnici svih subjekata zaštite.

**Savjetodavni odbor** ima obavezu da izradi Poslovnik o radu kojim će biti definisane obaveze i odgovornosti svih potpisnika Protokola, održava redovne dvomjerečne sastanke i vrši monitoring primjene referalnih mehanizama u praksi i dostavlja podatke o stanju u oblasti nasilja u porodici nadležnim/delegiranim tijelima Opštine – Odjeljenju za privredu i

društvene djelatnosti, Komisiji za ravnopravnost polova i Skupštini opštine. Savjetodavni odbor prati stanje u oblasti nasilja u porodici, daje prijedloge za unapređenje i pruža stručnu pomoć Komisiji za ravnopravnost polova na praćenju i izvještavanju prema Skupštini.

**Mobilni tim** ima za cilj sveobuhvatan i efikasan rad na trenutnoj zaštiti žrtava i aktiviranje potpisnika Protokola na aktivno učešće na suzbijanju i sprečavanju nasilja i zaštiti žrtava. Takođe, djeluje na preduzimanju radnji za pokretanje sudskog postupka prema učiniocu nasilja u porodici. U mobilni tim ulaze predstavnik policije, Centra za socijalni rad i drugih subjekata zaštite, prema potrebi. Mobilni tim je dežuran u radno vrijeme i tokom vikenda a u Protokolu se preporučuje uvođenje pasivnog dežurstva poslije radnog vremena.

Uloga i zadaci mobilnog tima detaljno su razrađeni. Mobilni tim se aktivira po prijavi nasilja ili saznanju o potrebi pomoći osobi izloženoj bilo kojem modalitetu rodno zasnovanog nasilja, na poziv službenih lica koja su izašla na teren ili primila prijavu. Dolaskom na mjesto nasilja svaki član mobilnog tima preduzima radnje iz svoje nadležnosti. Mobilni tim djeluje po principu „Case Management“ – praćenje slučaja i provođenje koraka zbrinjavanja u saradnji sa ostalim institucijama.

### ZAKLJUČCI I PREPORUKE

Zbog namjene Osnovne studije, obima analize i utvrđenih nalaza, dio Studije koji se odnosi na Zaključke i preporuke, strukturiran je u četiri cjeline: **Zaključna zapažanja, Preporuke za monitoring i kreiranje metodologije, Preporuke za unapređenje zakonskog okvira i sadržaja protokola i Preporučeni standardi za unapređenje protokola.**

#### Zaključna zapažanja

U BiH, u oba entiteta, preuzeti su značajni napori na osiguranju multisektorskog pristupa u zaštiti žrtava nasilja u porodici. Postojeći zakonski i institucionalni okvir, iako još nekompletan, pruža mogućnost uspostavljanja multisektorske saradnje i predstavlja dobru osnovu za dalji rad na njenom unapređenju i uspostavljanju u lokalnim zajednicama u kojima još nije razvijena.

Analizirani protokoli, kao i njihova zastupljenost na širem prostoru Bosne i Hercegovine potvrđuju da je u razvijanje multisektorske saradnje uloženo mnogo napora u posljednjih deset godina i da je ona i normativno i u praksi prepoznata kao najbolji standard u djelovanju na sprečavanju i suzbijanju nasilja u porodici, čak kao jedini mogući odgovor na ovaj ozbiljan društveni problem.

Potpisivanje protokola o saradnji i intervenciji u slučajevima nasilja u porodici imalo je veliki značaj na mobilizaciji zajednica, izgradnji kapaciteta institucija i organizacija i ukupnoj demarginalizaciji nasilja u porodici i njegovog pozicioniranja iz sfere privatnosti u oblast javnih politika, što se na različite načine uočava u sadržajima protokola. U kontekstu jednog dominantno patrijarhalnog društva kakvo je Bosna i Hercegovina bez angažmana na potpisivanju protokola nasilje u porodici, i pored inkriminacije i donošenja zakona o zaštiti od nasilja, mnogo manje bi bilo „u agendi“ i djelovanja i politika. To je vidljivo i na uzorku relativno ograničenog broja analiziranih protokola, kada je donošenje protokola iniciralo zakonske izmjene i harmonizaciju zakonskih propisa, kao naprimjer u Županiji Posavskoj ili HN Kantonu, ili strukturalne promjene u organizaciji rada pojedinih javnih službi (formiranje tima za rad na slučajevima nasilja u porodici u Centru za socijalni rad Bijeljina i drugi). Poseban značaj ima donošenje lokalnih protokola kojima se rad na prevenciji i sprečavanju nasilja u porodici direktno delegira kao nadležnost struktura lokalne vlasti koje nisu direktno bile prepoznate kao akteri borbe protiv rodnozasnovanog nasilja. Veliki doprinos razvoju multisektorske saradnje dale su nevladine organizacije i najbolji standardi saradnje i intervencije razvijeni su u interakciji ženskih NVO koje vode sigurne kuće, institucija i uz podršku/uključivanje međunarodnih organizacija.

Zakonski okvir za uspostavljanje multisektorske saradnje razlikuje se u Federaciji BiH i Republici Srpskoj što je proizvelo strukturalne i formalne razlike u organizovanju multidisciplinarnog pristupa u entitetima i dovodi ili može dovesti do nejednakosti u standardima postupanja i ostvarivanju prava za žrtve nasilja.

U većini protokola koji su potpisivani nakon 2012. godine potpisnici protokola prihvatali su Istanbulsku konvenciju kao pravno obavezujući dokument i dijelom uvažavali standarde koje ova konvencija propisuje, što je dobra osnova za dalji rad.

Dostignuti nivo razvijenosti multisektorske saradnje, analiziran kroz sadržaje potpisanih protokola, ipak ima mnogo nedostatak koji ugrožavaju ili mogu ozbiljno da ugroze prava žrtava na pomoć i zaštitu. Statistički podaci o procentima povratnika u činjenju nasilja (od 50 do 70%), obustavljenim istragama i vrstama kazni za počinioce nasilja (uglavnom uslovne osude), ukazuju da uspostavljena saradnja na sprečavanju i suzbijanju nasilja u porodici ne obezbeđuje zaštitu i pravdu za žrtve i nedovoljno doprinosi suzbijanju nasilja u porodici. Pravni okvir i protokoli nisu definisani i u praksi nisu implementirani na jedinstven način u svim dijelovima BiH. Velike razlike postoje u entitetskim zakonima, pa tako i u protokolima na nivou entiteta, kantona i lokalnih zajednica.

Iako se na osnovu mape potpisanih protokola može tvrditi da je multisektorska saradnja uspostavljena na cijelom prostoru BiH, iz perspektive vremenskog okvira analize – period od 10 godina, i u odnosu na stupanje na snagu prvih zakona o zaštiti od nasilja u porodici, ovaj proces se odvija sporo i nedovoljno efikasno i neophodno ga je staviti u prioritete rada nadležnih službi i struktura vlasti. Takođe, dosadašnja iskustva predstavljaju dobar osnov za uspostavljanje kvalitetnog zakonskog okvira i jedinstvenih standarda u njegovoj praktičnoj primjeni.

Postojeći mehanizmi multisektorske saradnje u minimumu prepoznaju potrebe posebno ranjivih kategorija žena koje trpe nasilje kao što su Romkinje, žene sa invaliditetom i druge marginalizovane grupe žena. Ove kategorije nisu obuhvaćene protokolima o saradnji.

### **Preporuke za monitoring i kreiranje metodologije**

### **Preporuke za unapređenje zakonskog okvira i sadržaja protokola**

### **Preporučeni standardi za unapređenje protokola.**

### **LITERATURA I IZVORI**

Petrić, Natalija, Galić, Nenad, *Osnovna studija, Analiza usklađenosti zakonodavstva i javnih politika u Bosni i Hercegovini sa Konvencijom Savjeta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasiljanja ženama i nasilja u porodici (ETS 210)*, Fondacija „Udružen ežene“, Banja Luka, 2015

Informacija o sprovođenju Opštег protokola o postupanju u slučajevima nasilja u porodici za 2015. godinu u Republici Srpskoj, Ministarstvo porodice omladine i sporta

1. Protokol intervencija u slučajevima nasilja u porodici za općinu Tuzla, novembar 2014. godine;
2. Protokol o radu i suradnji članova Koordinacionog tijela na prevenciji, zaštiti i borbi protiv nasilja u porodici u Kantonu Sarajevo, Sarajevo, 2018. godine;
3. Protokol postupanja nadležnih institucija u slučajevima nasilja u porodici za općine Unsko-sanskog kantona, 2012. godina
4. Protokol intervencije u slučajevima nasilja u porodici u Hercegovačko-neretvljanskom kantonu, 2017/2018;
5. Protokol intervencije u slučajevima nasilja u porodici za općinu Teočak, novembar 2014
6. Protokol intervencije u slučajevima nasilja u obitelji za Županiju Posavku, 2014 godina
7. Protokol o postupanju i saradnji nadležnih subjekata – Modriča, 2008. godine
8. Opšti protokol o postupanju u slučajevima nasilja u porodici u Republici Srpskoj, 2013
9. Protokol o postupanju i saradnji nadležnih subjekata na zaštiti žrtava nasilja u porodici i drugih oblika rodnozasnovanog nasilja na području opštine Bijeljina, Bijeljina, 2010. godine
10. Protokol o postupanju i saradnji nadležnih subjekata, Višegrad 2015. godine.

Konvencija Vijeća Evrope o prevenciji i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici ("Službeni glasnik BiH" broj 15/13)

Zakon o ravnopravnosti spolova Bosne i Hercegovine – prečišćeni tekst ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine", broj 32/10)

Zakona o zaštiti od nasilja u porodici FBiH. („Službene novine FBiH“, br. 28/13).

Zakon o zaštiti od nasilja u porodici (Službeni glasnik Republike Srpske“, broj: 102/12, 108/13, 82/15)

Krivični zakonik Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj: 64/17

Aleksandra Petrić i Dženana Radončić, Analitički izvještaj (Analiza praćenja krivičnih i prekršajnih postupka u oblasti zaštite od rodno zasnovanog nasilja u Bosni i Hercegovini, Banja Luka, Zenica 2017.)

<https://www.mupzdk.gov.ba/>

<sup>1</sup> <https://www.mupsbk-ksb.gov.ba/>

<sup>1</sup> <http://arsbih.gov.ba/wp-content/uploads/2015/07/Okvirna-Strategija.pdf>

<sup>1</sup><http://www.vladars.net/sr-SP-Cyrl/Vlada/Ministarstva/mpos/>

<sup>1</sup> <http://www.gcfbih.gov.ba/baza-podataka-o-nasilju-u-porodici/>

<http://hcabl.org/alternativni-cedaw-izvjestaj-zdravlje/>

<sup>1</sup> <http://unitedwomenbl.org/wp-content/uploads/2016/06/570e5cbd960988e884aecffd4149c11b.pdf>

Studija o rasprostranjenosti nasilja nad ženama u Bosni i Hercegovini

<http://arsbih.gov.ba/project/rasprostranjenost-i-karakteristike-nasilja-nad-zenama-u-bosni-i-hercegovini/>